

АРК. ЖИВОТКО

ПРОМІНЬ

**ЗБІРНИЧОК ДЛЯ ПРАЦІ З ДІТЬМИ В ДОШКІЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ І В РОДИНАХ**

**УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО В КАТЕРИНОСЛАВІ
КАТЕРИНОСЛАВ – ЛЯЙПЦІГ**

АРК. ЖИВОТКО

ПРОМІНЬ

ЗБІРНИЧОК ДЛЯ ПРАЦІ З ДІТЬМИ
В ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
ТА В РОДИНАХ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО В КАТЕРИНОСЛАВІ
КАТЕРИНОСЛАВ—ЛЯЙПЦІГ

Copyright 1922 by E. Wyrowyj, Berlin.

Друковано в друкарні К. Г. РЕДЕРА, тов. з обм. порукою в ЛЯЙПЦІГУ.

ПРОМІНЬ.

Завдання збірника „Промінь“ — дати збір найяскравіших і найпридатніших до праці з малими дітьми творів. Ввесь матеріал збірника розкладений так, щоб керовник зміг легко орієнтуватися в праці з дітьми в усяку пору року й у всякий час дня. Тут можна знайти ввесь можливий матеріал, як для оповідань дітям, пристосовуючись до певного часу, так і для відповіді на різні запитання дітей. Спочатку йде матеріал, що його можна вживати на протязі дня з ранку до ночі. Тоді йде матеріал, пристосований до весни, літа, осені, зими. Як що тут серед оповідань трапляються иноді й такі речі, що на перший погляд наче-б то заважкі для дітей малих, то їх уміщено з тим розрахунком, що керовники зможуть їх використувати, керуючись своїм педагогічним почуттям, і пристосувати, популяризуючи для дітей, з якими їм доведеться мати діло. Далі в збірнику звернено увагу на знайомство дитини з рідною країною.

Друга частина збірника уявляє з себе збір найпопулярніших ігр. Тут уміщено гри як із співами, так і без співів; ігри ці зібрано з різних, розкиданих по багатьох книжках, заміток (етнографічних). Окрім того, деякі гри записано безпосередньо під час забав дітей по селах.

В кінці збірника вміщено план праці з дітьми протягом цілого року. В цьому плані зазначається відповідний програм праці, теми для розмов з дітьми, теми для ручної праці, малювання і т. д. в звязку з певною порою року; до того ж подано літературу для читання й оповідань з дітьми, а також пісні та гри, пристосовані до відповідного часу. Ввесь збірник в такому вигляді має на меті полегчити працю керівникам, позбавивши їх великої мороки — щодня вишукувати й підбирати матеріал для слідуючого дня з великої кількості літератури, різних етнографічних збірників, часописів і т. д.

РАНОК.

Годі спати, час вставати!

Ось поглянь в віконце:

Час роботу починати —

Скоро зійде сонце.

Ранні пташки піднялися,

І туман біліє,

Хмарки полум'ям взялися,

Зірка червоніє.

Хоч і мляве ще й німе

Все зпросоння ходить,

Та життя своє візьме:

Сонце вже зіходить.

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ЗАГАДКА.

Ой, гоп — погуляю,

Поки хату прибіраю,

Прибіраю — чепурю,

Аж по хаті збив куру.

Гоп, любі молоді,ці,

Я вродився з нехвороді,ці,

Маю пояс — ремінець,

Ніби справжній молодець.

Гей, по хаті порох в'ється,

Щось маленьке там товчється:

Хиталося, моталося,

Під припідком сховалося.

(ВІНИК).

КОЛОБОК.

Колобочок я малий, —
Маю з печи лізти.

І хоч я собі смачний,
Та не дамся звісти.
Хочуть мене живим взяти
На шматочки поламати, —

Чи то можна так?

Чи то можна так?

Не звісте ви Колобочка,
Не звісте ви ні шматочка,
Не звісте ніяк!

Не звісте ніяк! О. ВІЛОУСЕНКО.

Ой я дівчина маленька,
Мене люблять тато й ненька,
Бо я часу не гаю,
Рукавиці вишиваю.

Коло мене тут — киця,
Так ніжненько леститься,
Тихо пісню муркоче
І за пальці лоскоче.

Я на те не зважаю,
Вишивати не кидаю,
І співаю тоненько
І галтую дрібненько.

Гей, дівчата — сестрички,
І маленькі й величенькі,
Гріх даремно сидіти,
Свою маму гнівити.

Ви на мене дивіться,
До роботи беріться,
І маленькі й величенькі,
Мої милі сестриченьки.

ПРОХОРЕЦЬ.

Д О В Е Д М Е Д И К А .

У, ведмедику мій любий!
У, мій милий! У, кошлатий!
Знаєш казку про країну,
Де літає змії крилатий?
Я з тобою не боюся
Ні людей, ні того змія,
Ти — страшний, з тобою вкуш
Я з усіх їх насміюся!...
Нащо ж нас вони лякають?...
„Хо“ прийде й до них в гостину,
Коли нас вони спіткають,
Нам обом на сміховину.
У, ведмедику мій любий!
Мій коханий, лячний дуже!
Серденьтко гострозубе, —
Над усіх ти кращий, друже...

К У — К У .

Б'є годинник в кутку
Що-години „ку — ку“.
Котик ніс підійма,
Скрізь шукає -- нема!
„Де, возулько, сидиш?
Чом сюди не летиш?
Линь до мене хутчій,
Бо я котик не злий!“
І возулі жде кіт,
А вона не летить,
А годинник в кутку:
„Дурню, коте, ку-ку.“

ДІД ХОМА.

ЗАГАДКА.

Бачить — не баче,
Чути — не чує,
Мовчки говорить,
Добре мудрує.
Часом захоче --
Правді навчає;
Часом жартує,
Всіх звеселяє.

(книжка).

Котик — Мурчик,
Мій голубчик...
Він удвох зо мною,
Як риба з водою.
Кашку смачненьку
В мисочку новеньку
Матуся поклали,
На снідання дали.
Я ту кашку виїдав,
Котик мисочку лизав.
Коли б мама тебе знали,
Були б котика нагнали.
А тим часом він наївся,
Коло мене уместився,
Стиха казочку муркоче,
А я слухаю охоче.

КОЛОДЯЖИНСЬКА.

ДАВАЙТЕ ГУЛЯТИСЯ.

Вибігли дівчатка на вулицю тай кажуть: „Давайте гулятися у маківки!“

Усі поставали парами, поспліталися руками й почали бігати та співати:

Ой на горі мак, мак,
А в долині так, так!
Маківочки, голубочки,
Зійдімося до купочки,
Обернімось так, так!

І всі дівчатка повертаються тай біжать назад.
Коли хлопці прибігають тай гукають: „Годі вам бігати! Давайте в сірого кота гуляти!“

А дівчатка кажуть: „Не хочемо, краще у ворона!“

Хлопці згодилися: „Давайте у ворона! Хто буде маткою?“

Усі крикнули: „Нехай буде Маруся, а вороном Василь!“

Тоді всі поставали один за одним і побралися один за одного.

Матка попереду стала.

Ворон Василь почав ловити. Матка обороняла дітей, не пускала руками ворона. А ворон Василь був швидкий і половив усіх.

Ворон посадив дітей долі, а сам почав палічкою ямку копати.

Матка прийшла тай питається:

— Вороне, вороне, що ти робиш?

— Ямку копаю.

— Навіщо?

-- Окріп гріти.

— Нащо?

— Кашу варити.

— Нащо?

— Дітей годувати.

А діти кричать: „Брехня! брехня!“

Тоді матка каже: „Ти моїх дітей не годував, ти їм окропом очі заливав.“

Діти кричать: „Правда! правда!“

Тоді matka каже: „Шугу, діти!“

Тай побігла, а всі діти за нею.

Діти розгулялися й вигадували одну гулянку за другою.

Після „ворона“ гуляли в „залізного ключа“, в „піжмурки“ і закінчили грою в „лиса“.

Побралися діти за ручки і стали крұга.

В середині крұга став Івась: то — „лис“. Діти заспівали:

Ха-ха, ха-ха, гі-гі-гі!
Зловивсь лис в капкані!
Качки, кури, голубята,
Тіштесь, смійтесь, гі-гі-гі!
Злодій — лис в капкані!
Ой-ой! Вирвавсь! Утікайте!
Кого зловить, того ззість!

Коли проспівали всю пісню до кінця, то хутко розбіглися на всі боки, а лис став їх ловити. Спіймав Василька — той став лисом, і гра почалась наново. Грались діти доти, поки їх покликали полуднувати.

У В Е Ч Е Р І.

Вечір на дворі, —
День вже потух.
Вигнав і зорі
Місяць — пастух.
В синьому полі
Сторож нічний
Ходить на волі,
Ходить ясний.
Нам усміхається
З неба старий, —
Де і візьметься
Сон чарівний...

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ДОБРА — НІЧ.

Набігалися дітки за день, натомилися і хочеться їм спатки. Очі їм злипаються, але вони сидять і куняють, поки мама впорається і почне їх при-сипляти.

— Бусику! ходи спати, — кличе мама.

— А Оксана чому не йде? — надув губи Бусик.

— Ходить обоє, хто скоріще!

Дітки навви́передки побігли й почали хутко роздягатися — хто скоріще. Враз роздяглись і полягали, сміючись, що одно другого не випере-дило.

Вже б і спати, — але так хочеться, щоб ненечка коло їх посиділа та їм поспівала.

— Пісеньку, пісеньку, мамочко! — почали просити обоє.

— Ну, добре, добре, — каже мама, укриваючи своїх любих пустунів. — Тільки ж спіть!

І починає співати:

Ходить сон коло вікон,

А дрімота коло плота;

Та питає сон дрімоти:

„А де будем ночувати?“

— „Де хатонька теплесенька,

Де дитина малесенька,

Туди підем ночувати,

Дитиноньку колихати.“

Прийди, соньку, в колисоньку,

Приспи мою дитиноньку,

Щоб спало — не плакало,

Росло — не боліло,

Ні рученька, ні ніженька,

Ні біленьке тіло.

СПИ.

Місяць яснасенський
Промінь тихесенький
Кинув до нас...
Спи ж ти, малесенький,
Поки є час...

Л. УКРАЇНКА

НАД КОЛИСКОЮ.

Спи, мій малесенький, спи мій синок...
Я розкажу тобі безліч казок.
Нащо ж ти оченьки знову розкрив?
Спи, моя пташко, то вітер завив!
Стогне і виє уже він давно,
Б'ється і стука у наше вікно...
Геть, розбишако, в далекі степи!..
Спи, мій лебедику, солодко спи!
Ось уже й вітер затих, занімів, —
Мабуть, заснуть під намет полетів.
Холодно там у лісах і лугах, —
Все потонуло в глибоких снігах.
Бігають зайчики, мерзнуть, тремтять,
Затишок хочуть собі відшукать.
Ось вони вгледіли: кущик стоїть, —
Пізно!.. — Давно вже лисичка там спить.
Кинулись знову кудись на грядки, —
Ой, ночувать там забрались вовки!
Краще ви в поле біжіть, за лісок...
Знайдете там ви соломки стіжок,
Глибше забийтесь, зарийтесь в снопки,
Щоб не знайшли вас голодні вовки...
Спи ж, мій малесенький, годі гулять!
Зайчики білі давно уже сплять...

О. ОЛЕСЬ.

ЗАГАДКА.

Стоїть дуб, на дубі 12 гиль, на кожній гилі 4 гнізда, у кожнім гнізді по 7 птиць. — Що то таке?

(РІК, МІСЯЦЬ, ТИЖДЕНЬ.)

ВЕСНА.

Та це ж весна,
Бо тане сніг, —
Дивись: струмок
З гори побіг.
Шумить вода,
Ламає все:
Весна іде, тепло несе!
Шумить, гуде
Веселий гай
І гомонить:
Вставай, вставай!
Ростане сніг,
Зіма мине,
Земля кругом
Цвісти почне.
Дітей малих веселий рій
Посує з хат на луг мерщій.
Радіє все, співає все:
Весна іде, тепло несе!

КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ.

Ой, весно, весно, та весняночко,
Де твоя дочка та паняночка?
— Погнала бичка за ворітчка:
„Пасись, пасись, бичку,
А я спряжу мичку
Своєму батеньку на рукавичку“.

СТОКРОТКА.

Ось послушайте лиш.

За городом, край шляху, стояв будиночок. Випевне бачили його. Ще коло його невеличкий садочок, обгороджений пофарбованими деревляними штахетками.

Недалеко від будиночку, край рівчака, росла в м'якій, зеленій траві стокротка. Сонечко гріло й пестило її нарівні з пишними квітками, що цвіли в садку перед будиночком, і наша стокротка росла, як з води йшла. Одного прегарного ранку вона зовсім розцвілася; жовта, кругла, як сонечко, серединка була оточена сяйвом з сліпуче-білих, дрібних промінів — пелюсточок.

Стокротка ні трохи не журилася тим, що вона така вбога, така простенька, що ніхто не бачить її, не помічає в густій траві; ні, вона була задоволена з усього, жадібно тяглася до сонечка, любила ним і слухала, як десь високо — високо в небі співав жайворонок.

Стокротка була така весела й щаслива, ніби сьогодні була неділя, а справді то був простий понеділок; усі діти сиділи тихо на ослонах у школі й училися у своїх учителів; наша стокротка теж тихо сиділа на своїй стеблинці й училася в ясного сонечка та в усієї природи крут себе, вчилася розуміти добрість божу. Стокротка слухала жайворонків спів, і їй здавалося, що він своїми голосними дзвінкими піснями виспівує саме те, що єсть у неї на серці; через те квіточка дивилася на щасливу, легкокрилу, співучу пташку з якоюсь особливою повагою, але ні трохи не заздрила їй і не журилася, що сама не може ні

літати, ні співати. — „Я ж бачу і чую все“, думала вона. — „Сонечко ласкаво гріє мене, вітрик цілує. Яка я щаслива!“

У садочку цвіло багато пишних, гордих квіток; найгордіші були ті, що ніяк не пахли. Пивонії так роздимали собі щоки, — їм усе хотілося стати більшими за троянди; та хіба в великості річ? Рябіших, чепурніших за тюльпани не було; вони дуже добре це знали й силкувалися, яко мога більш, випростатися, щоб дужче брати очі. Ніхто з гордих квіток не помічав маленької стокротки, що росла десь край рівчака. А стокротка часто задивлялася на їх і думала: „Які вони гарні, чепурні. До їх неминуче прилетить у гостину гарна, співоча пташка. Хвала Богові, що я стою так близенько, — побачу все, надивлюся досхочу.“

Коли це почулося: „квір-квірвіт“, — і жайворонок злинув... не в садок до пивоній та тюльпанів, а простісінько в траву до простенької стокротки. Квіточка зовсім збентежилася з радощів і просто не знала, що їй думати, що робити.

Пташка скакала круг стокротки й співала: „Ах, яка гарна, м'ягка травичка! Яка люба квіточка в срібній суконці, з золотим серденьком!“

Жовте серденько в квіточки справді сяло, мов золоте, а сліпучебілі пелюсточки блищали, як срібні.

Стокротка була така щаслива, така рада, що й не сказати. Пташка поцілувала її, заспівала їй тай знову знялася до блакитного неба. Добра година минула, покіль стокротка отямилася з такого щастя. Радісно-соромливо глянула вона на пишні квіти, бо вони ж бачили, якого щастя вона зазнала, — кому ж і зрозуміти його, як не

їм. Але тюльпани почервоніли зпересердя, а пивонії просто за малим не луснуть. Добре, що не вміли говорити, а то впало б од їх стокротці! Бідолашна відразу зрозуміла, що вони гніваються й щиро пожаліла про те.

В цей час у садок увійшла дівчина з гострим, блискучим ножом у руці. Вона підійшла просто до тюльпанів та до пивоній і почала зрізувати їх одне за одним. Стокротка так і охнула: „Яке страхіття! Тепер їм край!“

Нарізвавши квіток, дівчина пішла собі геть, а стокротка вже така рада була, що росте в густій траві, де її ніхто не бачив і не помічав. Сонечко зайшло, вона згорнула пелюсточки й заснула, але й у сні її усе ввижалася люба пташка та ясне сонечко.

Вранці квіточка знову розгорнула пелюсточки й простягла їх, як дитина рученята, до ясного сонечка. Тієї ж хвилини почувся голос жайворонка; пташка співала, але як же сумно! Бідолашна піймалася в сітьце і сиділа тепер у клітці, що висіла край одчиненого вікна. Жайворонок співав про волю, про повітряні небесні простори, про свіжі, зелені поля, про те, як хороше та весело було літати на волі. Тяжко, тяжко було на серці в бідної пташки, — вона була в неволі!

Стокротка щирим серцем хотіла б стати в пригоді невірльниці, але чим? І стокротка забула й думати про те, як гарно було навкруги, як любо гріло сонечко, як блищали її срібні пелюсточки; її мучила думка, що вона нічим не могла допомогти бідній пташці...

Коли це з садочка вийшло два хлопчики; в одного в руках такій самій великий та гострий

ніж, як той, що ним дівчина зрізувала тюльпани. Хлопці підійшли просто до стокротки, а та ніяк не могла зрозуміти, чого їм тут треба.

— Отут можна вирізати гарну дернину нашому жайворонкові, — сказав один хлопець і, глибоко встромивши ніж у землю, почав вирізувати карту-сту дернину; стокротка опинилась саме посеред неї!

— Зірвемо квіточку, — сказав другий хлопчик, і стокротка затремтіла зо страху: як що її зірвуть, то вона вмере, а їй так хотілося жити! Бо тепер же вона могла достатися до бідного жайворонка.

— Ні, краще хай зостанеться! — сказав перший хлопець. — Так чепурніше!

І стокротка опинилась в жайворонковій клітці.

Бідний жайворонок голосно нарікав на свою неволю, кидався і бився об залізні ґрати в клітці. А бідна стокротка не могла розважити його а ні словечком. А як їй цього хотілося!

Так проминув увесь ранок.

— Тут немає води! — жалівся жайворонок. — Вони забули дати мені напиться, пішли й не залишили мені й краплі води. У мене зовсім пересохло в горлі! Я ввесь горю і мені холодно. Ох, як мені важко дихати! Мені доводиться вмерти, розлучитися з ясним сонечком, з свіжою травицею, з усім Божим світом.

Щоб хоч трохи відволочитися, жайворонок глибоко вгородив свій дзьобик у свіжу, холодну дернину, побачив стокротку, кивнув їй голівкою і сказав:

— І ти зів'янеш тут, бідна квіточко! Тебе та клаптик зеленої дернини — ось що дали вони мені замість усього Божого світа! Кожна травинка му-

силь стати мені за зелене деревце, кожна твоя пелюсточка — за запашну квіточку! Лишенько моє! Ти тільки нагадуєш мені, чого мене позбавлено!

— Чим би мені розважити його? — думала стокротка, але не могла ворухнути ні одною пелюсточною й тільки все дужче й дужче пахла. Жайворонок помітив це і не заняв квіточки, хоч мучився зо згаги, і повискубував усю травичку.

Ось і вечір прийшов, а ніхто так і не приніс бідній пташці води. Тоді вона розпустила свої коротенькі крилечка, затріпала ними й ще кілька разів жалібно запищала:

— Пить, пить!

Потім голівка її схилилася набік і серденько розірвалося з нудги та муки.

Стокротка теж не могла більше згорнути своїх пелюсточок і заснути так, як перше; вона була зовсім недужа і стояла, сумно похиливши голівку.

Тільки другого дні вранці прийшли хлопці й, побачивши мертвого жайворонка, гірко заплакали, потім викопали йому гарненьку ямку й усю її зафарбили квітками, а самого жайворонка положили в чепурну, червоненьку коробочку, — його хотіли поховати пишно. Бідолашна пташечка! Поки вона жила, й співала, вони забули про неї, залишили її вмирати в клітці без води, а тепер уряджали їй пишній похорон і проливали над її могилкою гіркі сльози.

Дернину з стократкою викинено на курний шлях; ніхто й не подумав про квіточку, яка все ж найдужче за всіх любила бідну пташку й усім серцем бажала їй розважити.

АНДЕРСЕН.

Тече вода із-за гаю[●]
Та попід горою;
Хлюпощуться качаточка
Поміж осокою.
А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Т. ШЕВЧЕНКО.

П І С Е Н Ь К А.

Іди, іди, дощину!
Зварю тобі борщину
В поливнянім горщину!
Іди, іди, дощину,
Цебром, відром, діїшницею
Над нашою пашницею!

Д І Д Т А Б А Б А.

Був собі дід та баба, та була у них курочка ряба.
Знесла та курочка яєчко таї поклатала на віконці.
Дід бив, бив — не розбив.
Баба била, била — не розбила.
Мишка бігла, хвостиком торкнула, — яєчко
впало таї розбилось!

Дід плаче, баба плаче, а курочка кудкудаче:
„Не плач, діду, не плач, бабо! Я ще знесу
яєчко та не простес, а золотес!“

Почули це дід та баба таї покинули плакати.

• В Е С Н А.

Од снігів	А вода
ні слідів —	молода
трава зеленіє,	сріблом одбиває;
а сонечко	на всі крила
околючко	кипить хвдля,
вигріває, гріє.	мов кришталем грає.

По садках,	Вже й верба
по гайках	почала
пташечки співають;	листя викидати,
черешенькі	і віточки,
білесенькі	як квіточки,
стоять розцвітають.	звісила чубаті.

На ставку	Спичаки
із льодку	з осоки
і сліди пропали,	гостро виглядають,
й на просторі,	а водиця
як у морі,	все хвилиться
човни загуляли.	та їх замиває.

І село
навколо
навіть поновіло:
куди глянеш,
де не станеш
всє повеселіло.

С. ШЕЛУХИН.

С А Д О К.

Розцвівся пишно мій садок!
Рясна черемха і бузок
і яблоневиий цвіт

в своїм убранні молодім
блищать на сонці золотім
і шлють йому привіт.
Барвінок стелиться в траві,
в зеленій, свіжій мураві
рясніють квітоньки —
жовтогарячі, голубі
і срібні з ними ж у юрбі
конвалій пелюстки.
Ставні, поважні явори,
дуби, зіп'явшись догори,
красують мовчазні, —
вітрець легенький набіжить,
по їх верхах зашамотить
і зникне в гущині.

ДИВНА КРАШАНКА.

Оповідання ЄВГ. ЄЛАЧИЧА, перекл. АРК. ЖИВОТКО.

Чудовий сьогодні день. Свято. Великдень. Всі веселі, чепурно одягнені. Оля теж причепурилась. Вона одягла своє нове вбрання; таке гарне, рожеве з білими квіточками. А в косичку вплела Оля рожеву стрічку. Косичку Оля сама заплела, вона вже сама вміє це робити, бо ж вона велика, незабаром їй п'ять літ. Оля зо всіма христосувалась і цілувалася сьогодні. Ранком з мамою, потім з татком, з нянею, з Василем, з Парасею, зо всіма...

Оля всім давала крашанки — червоні або сині.

Вчора розмальовували крашанки. Отó було весело! У Олі й сьогодні ще руки в фарбі. Ніяк не відмиєш.

Найкращу крашанку — таку яскраву, червону — Оля подарувала татові. А тато подарував їй велику книжку. Оля сама ще не дуже добре читає і тільки малюнки подивилась сама. Чудові малюнки!

На першому малюнкові намальовано великого чоловіка — в величезних чоботях.

А біля того чоловіка діти маленькі, і найменше з них стягує чоботи з нього. А той спить. Оля вже знала цю казку раніш. Це, певно, про хлопчика з пальчик. Добре буде послухати, як мама почне читати. Інші малюнки не знайомі, але всі такі гарні, цікаві: їй страшні й кумедні. Швидче б читати. Оля пробувала читати сама, та важко.

Аж ось і дядя Сергій прийшов.

— Дядю Сергій! — весело загукала Оля й підбігла до любого дяді. — Дядю! Христос воскрес! Христос воскрес!

— Воїстину воскрес, Олюсю! Добридень, люба!

Дядя взяв племінницю на руки й вони міцно поцілувались.

— А от я тобі крашанку приніс. Стрівай! де ж вона у мене? Як би не поламати.

— І я!.. і я!.. — весело гукала Оля. — У мене теж є для тебе крашанка. — Оля швидко-швидко побігла до своєї кімнатки й принесла дяді крашанку, таку ж червону, як і татові.

— Ось, ось тобі, дядю, червона крашанка!

— Дякую, серденько, дякую Олюсю.

— А це тобі, — і дядя дав Олюсі свою крашанку.

Проста, біла крашанка, навіть не фарбована... Оля взяла її й здивовано подивилась на дядю.

— Чого ти дивишся? — спитав, усміхаючись, дядя.

— Так вона ж не мальована, біла, стара, хіба ж можна?

— Нічого, Олюсю, це така особлива крашанка. Вона всередині мальована, а зверху біла.

— Як, всередині мальована? Цього ж не можна. Всі крашанки на Великдень малюють і вони всередині білі. Справді, дядю...

— Та невже? І твоя всередині біла?

Оля засміялася. Знов дядя шуткує.

— Ну так, звичайно, біла.

— Та не може бути? А ну, давай подивимось!

— А як?

— Та дуже просто! Розіб'ємо її!

Дядя ударив крашанку об дзиглик і розбив червону лушпину. Оля облупила крашанку. Біла! Ну, звичайно, біла, тільки лушпина зверху червона, бо фарбована.

— Ну, ось, дядю, бачиш? бачиш?

— Так! Ну, давай тепер пробувати мою. А ну, розбий її!

— А вона потече! Я знаю, дядю, знаю, ти шуткуєш! Вона сира.

Оля з сміхом скакала навколо дяді.

— Сира, сира! ти шуткуєш, а я знаю!

— Ну, і хитра ж яка! — всміхнувся дядя, — далебі хитра, тільки ти не відгадала. Ця крашанка не сира. Ти розбий її, тоді побачиш: вона всередині темна, майже чорна.

— Ні, сира, сира! її не можна розбивати, бо вона потече.

— Ну, давай, я сам розіб'ю, а ти дивись.

Дядя взяв ніж і вдарив ножем крашанку.

-- От-так-о! бачиш, лушпинку ми її розбили. Не тече? Ну, зніми лушпину!

Оля помалу почала пальцем знімати лушпину. Що таке?

Під білою лушиною щось чорне, темне.

А дядя дивиться її сміється.

-- Ну, що? та ти понюхай, розумниці ти моя хитра.

Оля піднесла крашанку до носу її усе зрозуміла.

-- Шоколад! — весело загукала вона. — В крашанці шоколад, а я думала — вона сира.

Оля сміялася її міцно цілувала дядю Сергія. А дядя все називав її хитрою розумницею.

Крашанка з шоколадом дуже влюбовалась Олі. Вона всім показувала її її поясняла, що це дійсне куряче яєчко. Тільки саме яєчко з лушпини вишили, а налили туди шоколаду через манюсеньку дірочку.

— Ось, бачиш, няню, тут ось маненька дірочка. Бачиш? Це ж сюди її налили шоколаду, — а потім він зробився твердий.

-- Ну, добре, добре, -- згожувалась старенька няня. — Та ти їж свій шоколад. Не гіркий?

Шоколад був солодкий, дуже солодкий. Ну й крашанка! Оля ще ніколи не бачила такої гарної крашанки.

-- Як би всі яєчки були такими! Отό добре було б! Мені б на сніданок давали по два шоколадяних яєчка. Ох, як гарно було б! — думала Оля.

-- Та яєчко варене, з сіллю, з хлібом — ні, це не таке добре. Шоколадяне яєчко куди краще. І чому всі курочки не несуть тільки шоколадяних яєчок?

— Няню, няню!

— Що таке, Олюсю?

— А як би всі курочки несли тільки шоколадні яєчки? Як би гарно було!

— Ну, ще що вигадай! — відповідала няня. — Нічого тут гарного нема... — і няня ще довго щось багато оповідала про яєчки, про курчаток та про курочок, але Олюся вже не слухала няні.

Оля цілий день бігала, лопотіла, гралась і сама й з гістьми.

Дві дівчинки — Валя й Маруся — прийшли в гості. А потім Оля з мамою їздили вітати з святами бабусю.

До вечора Олюся дуже втомилась. Треба б уже й спати лягати, але ж спати ще зарано.

Оля вже велика, вона не хоче в свято лягати так рано.

— Ти йшла б спати, Олю, — сказав тато.

— Ні, таточку, ще рано, — відповіла Оля.

— Так, не пізно... Та ти ж уже й носи́ком клюєш, та́й оченята спати хочуть.

— Ні, справді, я ще трошечки посижу. Мама мені казку прочитає.

— Олюсю, зараз читати тобі казку?! та ти ж заснеш! — засміялась мама.

— Мамуню, прочитай татової книжки, прочитай, мамусю! Я все слухатиму, а потім — плиг у ліжко! Тільки почитай!

Оля довго прохала маму, і мама згодилася прочитати їй казку. Тільки одну казочку з нової книжки.

Мама сіла на канапу й узяла книгу.

Оля влізла теж на канапу й спосі́бніше на ній примости́лась.

— Ну, слухай же! — сказала мама й почала читати. — В якійсь-то далекій країні — за високими горами, за синіми морями, був чудовий палац. Такий палац, що ні в казці сказати, ані пером списати. Увесь він був з чистого золота. А жила в тому палаці дивна чарівниця.

— Ох, гарно ж, мабуть! — думала Оля. Палац великий та весь із чистого золота — й стіни золоті й двері. Все так чудово виблискує. Бачить Оля, як виблискує на сонці золотий палац дивної чарівниці, як горять усі його стіни, й двері й покрівля.

А ось і сама чарівниця чудова йде з палацу і підходить до неї.

— Яка вона чепурна та прекрасна! — думає Оля. А чарівниця підходить усе ближче.

— Добридень, дівчинко! Вже давно тебе сподіваюсь... підійди до мене ближче. Хочеш, я тобі покажу мій золотий палац?

От бере чарівниця Олю за руку й ідуть вони просто до палацу. Ой, як там чудово, гарно!

— А тепер підемо в садок, — каже чарівниця. Вони йдуть через золоті двері в садок. А там усі стежки висипані золотим піском, а між деревами чудові альтанки, а в них різне птаство заморське — павичі та фазани прогулюються.

— Ну що, — питає чарівниця, — подобається тобі у мене? Подивись на моє птаство заморське.

Чарівниця балакає так ласкаво й гладить Олю по голівці.

— Вона, мабуть, ласкава, гарна — думає Оля. Отό шкода, що я не взяла їй крашанки... Ба, я її забула: у мене в кишені є дядіна крашанка шоколадяна! — згадує Оля. Віддам їй чарівниці, бо ж вона така ласкава.

І Оля віддає свою шоколадяну крашанку ласкавій чарівниці.

— Що це, люба дівчинко? — питає чарівниця й так любенько дивиться на Олю.

— Це тобі крашанка. Візьми її, — каже Оля, — візьми, це мені дядя Сергій подарував. Вона шоколадяна. Туди налили шоколаду ось через цю дірочку. Він такий добрий — добрий!

Чарівниця взяла крашанку й каже Олі:

— Дякую! Я бачу — ти гарна й ласкава дівчинка. За це я вволю твоє бажання. Проси, чого ти хочеш. Я все зроблю, що тільки ти попросиш.

— Ах, зроби, щоб усі курочки завжди несли тільки отакі шоколадні яєчка, як оце, — попросила Оля.

— Добре, — відповіла чарівниця, — я виконаю твоє бажання. Нехай усі курочки несуть тільки шоколадні яєчка. Подивись, що тепер буде. Дивись сюди, дивись.

Подивилась Оля туди, куди вказувала чарівниця й бачить куховарку Парасю. Стоїть Парася в кухні й готує до обіду яєшню. І сковорідка велика, й масло, й вогонь — усе готове. Візьме Парася яйце з кошика, розіб'є його об сковорідку, а всередині шоколад! Візьме вона друге, розіб'є його — знов шоколад!

— Що це таке? — каже Парася. Йї вона все розбиває яєчка, одно за другим, а в них у всіх шоколад.

— Що за диво? — каже Парася, — що ж ми тепер робитимемо? Шоколад та шоколад. З нього яєшні не спряжеш, а самим шоколадом не наїсишся.

— Ото біда! — хоче Оля сказати Парасі, але чарівниця каже: — Дивись тепер сюди!

Баче Оля надворі багато курей бігає. Бігають усі кури та все кудкудакають, та голосно так. А надворі стоїть якась жінка й плаче, гіркими сльозами заливається.

Шкода Олі дивитись на неї, і питається вона чарівниці:

-- Чого це вона плаче?

— А ти спитай її сама, — каже чарівниця.

Хоче Оля спитати бідну жінку, чого вона плаче, і боявко її.

Ось підходить до неї чоловік таї питається:

-- Чого це ти плачеш? Чи що скоїлось з тобою?

Біда, любий, чиста біда! Пропали ми з тобою!

Та ти кажи, яка біда!

-- А ось дивись, лихо ж яке. Знесе курка яєчко, а в ньому ось-що, бачиш? Як покуштувати, так і солодке, та користи з нього нема ніякої.

— Що за диво? — каже чоловік. — Мабуть шоколад!

— Ну, та Біг з ним, з тим шоколадом. Переведуться у нас кури. З такого яйця курчата не вилупляться. Не буде у нас курчаток, не буде й курей. — І знов заплакала бідна.

— Біда, чиста біда, — каже чоловік. — І що ж ти тепер робитимеш?

А сам теж трохи не плаче.

А Оля дивиться на них і у неї теж оченята повні вже сліз.

— Ох, — каже Оля чарівниці, — що я наробила?... Нащо я попрохала тебе, щоб усі курочки несли тільки шоколадні яєчка... Не треба, не треба!

— Ти сама хотіла.

-- Не треба, не треба! Ти -- чарівниця, ти все можеш. Зроби знов так, як раніш було. Не треба шоколадяних яєчок! Нехай знов будуть прості, сирі...

— Добре, — відповідає чарівниця, -- добре, -- і бере Олю на руки.

Та так ласкаво, любенько. Гарно Олі.

Тільки це вже зовсім не чарівниця, а мама.

— Мамо, — хоче сказати Оля, — й ти тут?

А мама все несе Олю й несе. Гарно так, спокійно.

— Мамуню, — питається Оля, -- ми знов туди, в золотий палац? --

— Так, так, — відповідає мама. — В золотий палац і в мякеньке ліжечко на біленьку подушечку.

Далі Оля вже нічого не памятає. Тільки їй так гарно, тепло, спокійно.

І Оля спокійно заснула в своєму маленькому ліжкові.

В Е Ч І Р.

Садок вишневий коло хати.

Хрущі над вишнями гудуть,

Плугатарі з плугами йдуть,

Співають, ідучи, дівчата,

А матері вечерять ждуть.

Сем'я вечеря коло хати.

Вечірня зіронька встає;

Дочка вечерять подає...

А мати хоче научати,

Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло них.
Затихло все... Тільки дівчата
Та соловейко не затих.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

КОЛОСКИ.

Любо та гарно влітку на полі.

Далеко-далеко навкруги, скільки оком сягнеш, колоски, колоски, колоски, — ціле море колосків. Поміж ними синіє подекуди запашна волошка, червоніє горошок ніжний, біліє чіпка березка. Ген на межі вигнався велетень-будяк, царь степовий. Він у червоній короні, стоїть не похитнеться, озброєний зсива-зеленим листом, із страшенними колючками: ні підійти, ані підступити до нього — справжній царь. Любо та гарно...

А з неба сміється ясне сонечко, і летється — дзвенить, мов срібний дзвіночок, жайворонкова пісня чудова.

Він співає: Любо та гарно
Всім нам на полі:
Всі ми зростаєм
В полі на волі.
Дощик нас поїть,
Поле годує,
Сонце пригріє
І поцілує...
А за горою
Вбогі є хати,
У них голодних
Діток багато.

Хто їх голубить,
Хто поцілує?
Бідних сиріток
Хто нагодує?...

Жалібно співав жайворонок, так жалібно, що від того співу привяла волошка, ще більш зачервонівся горошок вродливий, зібгались біленькі дзвіночки березчані, повні колосочки похилились аж до землі; тільки поважний будяк стояв нерухомо, ніби їй не чув нічого.

— Колиб я могла побачити їх, тих діток, — прошепотіла волошка, — то обвіяла б їх чудовими пахощами, і вони забули б за хліб.

— Колиб я міг побачити їх, — промовив горошок, — то зачарував би їх красою своєю, і висохли б сльози їм на очах.

— Колиб я могла побачити їх, — зітхнула березка, — то міцно оповила б їх, напоїла б отрутою своїх пахоців: вони поснули б і вві сні бачили б щастя.

— Дурниці верзете, — обурився будяк, — всіх не нагодуєш. І яке нам діло до них, або до того дурисвіта, що ото верещить десь угорі. Аби нам гарно було.

— Сором, сором отаке говорити, — хитаючись од жалю, застогнали колоски. — Колиб вони прийшли сюди, то ми розірвали б тіло своє, вийняли б зерно — серце своє їй нагодували б голодних.

І знов захитались колоски од гострого болючого жалю, викликаного чарівною піснею жайворонковою...

А вітер, всесвітній підслухач, тихо-тихо та ласкаво зашепотів поміж колосками:

— Вони прийдуть, і ви нагодуєте їх.

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ДОЩИК.

Вибігли дітки,
Божії зірки,
Стали кричать:
„Дощик дрібненький,
Дощик срібненький,
Іди до нас!“
Насунула хмара,
Як божя кара,
Став дощ накрапати.
Сховались дітки,
Божії квітки,
Нікому кричать.
Дощик хлюпоче,
В вікна стукоче,
Вітер шумить;
Блискавка світить,
Очі всім сліпить,
Грім гуркотить.
Глянуло сонечко,
В мале віконечко,
Дощ перестав;
Збігла водиця,
Висхла травиця,
Знов рай настав.
В зеленім гаю
Пташки співають,
Квітки аж горять;
Дерева вмилися,
В срібло оділися.
Боже, яка благодать!

ПЕРЕПОЛОХ.

— Немає води в хаті, — каже бабуса: — піду по воду.

Взяла коромисло, почепила на нього двоє відер тай пішла.

А маленька онучка почула тай каже сама собі:

— І в мене ж нема води, треба й мені піти по воду.

Взяла коромисло, почепила на нього двоє відерця тай пішла слідом за бабусею.

Побачив їх півень тай думає:

— Та це ж і в мене немає водиці, треба й собі піти.

Узяв коромисло, почепив відерця і пішов слідом за онучкою.

Визирнула з нори мишка, побачила що люде йдуть з відрами, тай міркує собі:

— Оце пішли люде по воду, то піду собі й я. Вихопила швиденько коромисло, відерця тай ну доганяти.

От і йдуть по воду: попереду бабуса, а за бабусею онучка, а за онучкою півник, а за півником мишка.

Набрали води тай вертаються.

А під яблунею лежав заяць.

Наморився бідолашний, ганяючи всю ніч по полю, ліг тай заснув.

І не чує й не бачить, що повз його ходять люде.

Коли це як повійне вітер, як обірветься яблучко. та як гецне зайця по лобі!

Як схопитися бідолашній заяць, як дремене, та просто бабусі під ноги.

А бабуса як злякається, як кине відра та як побіжить, побіжить!

Тай сховалася аж за коноплі.

Ще дужче злякався заяць, та як кинеться в другий бік, та як наскоче на онучку! Онучка як упаде, як схопитися та як побіжить, побіжить!... І сховалась за діжку.

Вкрай перелякався заяць, і вже зовсім нічого не бачучи перед собою з переляку, як илигне та півневі під ноги. А півень як закокоче, як кине відра та як полетить, полетить!... Тай сів собі просто на тин.

Бачучи таке лихо, мишка швидче кинула свої відра та гульк у пірку...

А заяць покотив тай покотив собі в ліс.

Сидить ото перелякана бабуса за коноплями тай каже: — Ох! І як це втекла я від вовка!..

А онучка сховалась за діжку тай каже: — Ох! І як я втекла од ведмедя!..

А півень злетів на к'лок тай мовляє: — Ох! Як це мені й пощастило втекти од страшного тхора!..

Мишка ж сидить у норі тай міркує:

— Ну й ловко ж мені довелося втекти од такого страшніючого звіря!..

А заяць прибїг собі в ліс, сів під кущем, обтер з лоба лапкою піт, тай говорить:

— Ну, й як я утік од страховищ отих? Ой, ловили ж мене та ганяли! Ледве було не впіймали, та я все ж таки втік...!

М.ИТРУСЬ.

ВИШЕНЬКИ.

Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки вабляють очі
Діточкам маленьким.
Дівчаточко й хлопяточко
Під деревцем скачуть,
Простягають рученятка
Та мало не плачуть.
Раді б вишню ззісти,
Та високо лізти!
Ой раді б зірвати,
Та годі дістати.

„Ой вишеньки — черешеньки,
Червонії — спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гиллі?“

„Ой того ми так високо
Виросли на гиллі, --
Як би росли низенько,
Чи то ж би доспіли?“

ХАРИТЯ.

I

В печі палав вогонь і червоним язиком лизав
челюсти. В маленькій хаті було поночі, по кутках
стояли діди. На постелі лежала слаба жінка й
стогнала. Се Харитіна мати. Шість тижнів по-
минуло, як помер її чоловік, батько Харитін, і
відтоді бідна удова тужить та слабує, а оце вже
другий день, як зовсім злягла. Злягла саме в
жнив, в гарячий час, коли всі, хто вмів жати,

подались на ниву збирати на зіму хліб. І вдовинне жито поспіло, та нема його кому жати: сиплеться стигле зерно на землю, а вдова лежить недужа: тяжка слабість спутала руки й ноги, прикувала до постелі... Лежить бідна мати Харитіна та б'ється з думками...

Рипнули двері.

— То ти, Харитю? — почувся млявий голос слабії.

— Я, мамо.

З дверей виткнулось спершу відро, до половини виповнене водою, далі русява голівка дівчини, нахилена набік до відра, а далі права рука, піднята трохи догори. В хату ввійшла Харитя й поставила коло печі відро. Їй було вісім років. Десь дуже важким видалось Хариті те відро з водою, бо, поставивши його на землю, хвилинку стояла нерухомо, спершись на припічок і важко дихаючи. Ліва рука від незвичайної ваги зомліла, і Харитя не могла її зігнути.

Але се було одну хвилину. В другій — метнулась Харитя до мисника, мов кізка, стрибнула на лаву, зняла з полиці горщик і поставила його коло відра.

— Що ти робиш, доню? — поспитала мати.

— Вечерю варитиму, мамо.

Слаба тільки зітхнула.

А Харитя й справді заходилася коло вечері. Змила в мисчині жменьку пшона, вкинула щипку соли та зо дві чи зо три картоплини, налила в горщик води і приставила його до вогню.

Любо було глянути на її дрібненькі, запечені на сонці, рученята, що жваво бігали від одної роботи до другої. Великі сині очі зпід довгих, чорних вій дивилися пильно й розумно.

Смугляве личенько розчервонілося, повні вуста растулилися, — вся увага її була звернена на роботу. Вона забула навіть і за нові червоні кісники, що двічі обмотували її русяву аж білу голівку. Кісники ті були її радість, її гордощі. Оце третій день, як хрещена мати подарувала їй ті кісники, а Харитя й досі не натішиться ними.

Мати стиха застогнала.

Харитя стрепенулась і підбігла до ліжка.

— Чого ви, матінко? Може водиці холодної? Що у вас болить? — ластівкою припадала вона до недужої.

— Ох, дитино моя люба! Все в мене болить: руки болять, ноги болять, голови не зведу. От, може, вмру, на кого ж я тебе лишу, сиротину нещасну?.. Хто тебе догляне, вигодує.

Харитя почула, що її маленьке серце заболіло, наче хто здавив його в жмені; сльози затремтіли на її довгих віях. Вона припала матері до рук і почала їх цілувати.

— Що ми робитимемо, доню? От довелось мені злягти саме в жнива... Хліб стоїть у полі невижатий, осипається... І вже не знаю, як мені, бідній, недужій, запобігти лихові... Як не зберемо хліба — загинемо з голоду зимою... Ох, Боже мій, Боже!

— Не журіться, мамо! не плачте! Адже ж Бог добрий, мамо! Бог допоможе вам одужати, допоможе вам хліб зібрати... Правда, мамо?... правда?..

II.

Поки Харитя говорила ті слова, в біленькій головці її промайнула думка: як то нема кому жати? А вона що ж робитиме? Ще торік ходила

вона з мамою на ниву, бачила, як мати жала, сама брала серп і жала. Адже ж вона багато нажала б, як би мати не сварила за скалічений палець. Але торік вона ще була маленька, маленькими рученятами не могла вдержати серпа, а тепер вона вже виросла, набралася сили її руки побільшали. Харитя глянула на свої руки. Адже сими рученятами вона принесла з річки піввідра води, хоч яке воно важке, те відро. Завтра, коли розвидниться, встане Харитя, нагодув маму (коли б схотіли їсти, а то відколи слабі — саму воду п'ють), візьме серп і піде в поле. А вже як буде жати! І не розігнеться! І уявилась Хариті вижата нива, а на ній стоять полукілки і блищать проти сонця, як золоті!

І сама Харитя стоїть на полі, дивиться на свою працю і думає, як би звезти хліб у стодолу. От що вона зробить: піде до хрещеного батька, обійме його рученьками за шию і скаже: „Тату, мій любий та милий! Я вже вам бавитиму маленького Андрійка, буду йому за няньку, тільки звезіть наш хліб та складіть у стодолу.“ Він добрий, батько хрещений, він її послухає, зведе хліб. А як же зрадіє мати, коли Харитя прийде до неї і скаже: „А бачте, мамусю кохана, а я ж вам не казала, що Бог допоможе нам зібрати хліб? Увесь хліб у стодолі.“ Мати з радощів вичуняє, пригорне доню до серця, поцілує і знов житимуть вони веселі та щасливі і не згинуть зімою з голоду...

В печі щось бухнуло, зашипіло, засичало...

То збігав куліш.

Мерщій кинулась Харитя до печи, одставила горщик, доглянула страву й насипала в поливяну миску гарячого кулішу. Мати виїла ложок

во дві тай поклала ложку. Страва здалась їй несмашною, противною. Харитя їла чини їла, швиденько помила посуд, поскладала його на мисник, засунула сінешні двері і стала навколїшки перед образами молитися Богу. Вона склала ручки, хрестилась, зітхала та здіймала очі догори і дивилась пильно на образ, де був намальований Бог Отець. Вона вірила, що Господь любить дітей і не дасть їх на поталу. Адже не дурно тримає він у руці золоте яблучко з хрестиком: певне він дасть те яблучко добрії слухняній дитині. І Харитя своїм дитячим лепетом прохала у Бога здоровля слабій мамусі, а собі сили вижати ниву. Ся думка не давала їй спокою. Їй хотїлося швидче діждатися ранку. „Ляжу зараз спати, щоб завтра раніш прокинутися,“ подумала Харитя й, поставивши коло мами воду наніч, лягла на лаву. Але сон не зліплював їй очей, він десь утік з цієї хати, бо їй недужа мати не спала і стогнала. Повний місяць дивився у вікно і на коміні намалював також вікно з ясними шибками та чорними рядами. Харитя поглядала в той куток, де лежав серп, і думала свою думу. А на дворі так місяшно, ясно, хоч голки збирай. Харитя сіла на лаві і глянула у вікно. В імлістїї далині, осяяні срібним промінням місячним, стояли широкі лани золотого жита та пшениці. Високі, чорні тополі, як військо, стояли рядами край дороги. Синє небо всипано було зорями. Зорі тихо тремтіли. „А що, як би тепер вийти на ниву? Е, ні, страшно, вовк вибіжить з лісу, русалки залоскочуть, страхи повилазять з пшениці...“

І Хариті справді стало страшно, вона знов поклалася на лаві і одвернулася од вікна.

— Чому ти не сліш, доню? — питає мати.

— Так... я зараз спатиму, мамо.

Мати стогне, а Харитю живий жаль бере за серце. Бідні мама! Все болить у них. Коли б той добрий Бог послав їм полегкість. Аж ось трохи згодом і слаба мати, і копи на полі, і русалки, і вовк, і ясне вікно на коміні змішуються в якійсь кумедній плутанині. Сон, влетівши до хати, бере Харитю під своє крило. Срібний промінь місяшний тихо сяє на білій голівці дівчинки, всміхається до нових червоних кісників, гуляє по смуглявому видочку та по білих дрібненьких зубках, що виглядають зза растуляних повних уст.

Харитя спить солодким сном.

III.

Рано встало золоте сонечко. Рано, разом з сонцем, прокинулась і Харитя. Хутенько зварила куліш, нагодувала маму, сьорбнула й сама кілька ложок. Упоравшись, зняла серп з полиці, поклала в торбинку хліба та цибулі і завязала рябенькою хусточкою. Далі поцілувала маму й каже:

— Піду я, мамо, на вулицю до дівчат побавлюся трохи.

— Іди, доню, та не барись...

Іде Харитя селом і якось їй чудно. Ніколи не ходила сама так далеко від хати. От вже й крайню хату минула, вийшла на поле й стала, задивившись в далечінь на чудовий краєвид. І справді, було на ниві неказано гарно. Погідне блакитне небо дихало на землю теплом. Половіли жита й вилискувалися на сонці. Червоніло ціле море колосків пшениці. Долиною повилась річечка, наче хто кинув нову синю стрічку на зелену траву. А за

річкою, попід кучерявим зеленим лісом, вся гора вкрита розкішними килимами ярини.

Гарячою зеленою барвою горить на сонці ячмінь, широко стелиться килим яснозеленого вівса, далі, наче риза рути, темніє просо. Межи зеленими килимами біліє гречка, наче хто розіслав великі шматки полотна білити на сонці. В долині, край лісу, висить синя імла. І над усім тим розкинулось погідне блакитне небо, лунає в повітрі весела пісня жайворонкова. Віють з поля чудові пахощі од нестиглого зерна і польових квіток. І добре Хариті на ниві, і страшно. Стала вона й не знає, чи йти далі, чи вертатися. Але виткнулась десь далеко з жита червона хустка жіноча, і Харитя згадала і хвору маму, і чого прийшла. Вона подалася стежкою межи жита. Як тільки Харитя увійшла межи жита, гарний краєвид зник. Босі ноження ступали по втоптаній стежці, над головою, межи колосками, як биндочка, синіло небо, а з обох боків, як стіни, стояло жито й шелестіло вусатим колоссям. Харитя опинилась наче на дні в морі. В житі синіли волошки та сокирки, білів зіркатий ромен, червоніла квітка польового маку. Польова повитиця полізла догори по стеблині жита й ростулила свої білі, делікатні квіточки. Харитя мимохить зривала дорогою квіточки та йшла все далі. Аж ось і їх нива. Вона добре знає свою ниву, ось і рівчак той, що промила весняна вода. Харитя поклала торбинку, взяла в руки серп і почала жати. Тихо навкруги. Тільки цвіркун цвіркоче в житі, шелестить сухий колос та инколи запідпадьомкає перепелиця. Жне Харитя, але якось недобре йде робота. Довге стебло пу-

тається, великий серп не слухається в маленькій руці, колосся лоскоче спітніле личенько... Аж ось щось наче впекло Харитю в палець. Вона вихопила руку й побачила на пальці кров. Серп випав Хариті з рук, лице скривилося з болю, на очі набігли сльози, і Харитя от-от заплакала б гірко, колиб не нагадала про свою бідну маму. Швиденько обтерла вона кров з пальчика спідничкою, затерла врізане місце землею і почала жати. Стерня коле босі ноги, аж на плач збирається Хариті, піт великими каплями падає на землю, а бідна дівчинка жне тай жне. Яюсь обернулась Харитя назад, щоб покласти нажатую жменьку, глянула навкруги її страх обхопив її. Адже вона одна на ниві. А ну, який страх вискочить із жита і задушить її. Раптом — фурррр!.. Перепелиця порхнула перед самою Харитею і, тріпаючи коротенькими крилами, ледве перенесла на кілька ступнів своє тяжке, сите тіло. Серце закалатало Хариті в грудях зпереляку; далі наче спинилось і Харитя скамяніла на місці. Однією рукою стиснула жменьку жита, другою серп. Лице пополотніло. Здорові сиві очі з жахом дивилися в жито. За хвилинку Харитя трохи відійшла. Серце знов застукало в грудях. Харитя наважилась тікати.

Стежкою наближались дві молодичі. Харитя постерегла їх, знов нагадала недужу, бідну маму і, схиливши русяву головку, взялась до роботи. Вона мусить вижати жито! Вона мусить потішити свою нещасну маму!

Молодиці наближались до Хариті, впізнали її і глянули одна на одну.

— Ти що тут робиш, Харитю? --- спитали разом. Харитя здригнулась, підвела очі на молодиць і засоромилась.

— Жну... мати слабі лежать... нема кому хліб вижати... з голоду згинемо зімою...

В голосі її тремтіли сльози. Молодиці знову глянули одна на одну.

— Бідна ж ти, дитино, бідна...

Враз Харитя почула, що сльози душать її. Зразу якось дуже жаль стало їй слабкої матері, дуже заболів той пальчик, що втяла серпом, заболіли ноги, наколені стернею, згадався переляк недавній, — сльози, мов град, посипалися на землю, і Харитя, голосно хлипаючи, заридала.

Молодиці кинулись до неї.

— Що з тобою, дитино? Не плач, перепілочко! Мати твоя, дасть Бог, одужає, а жито ми вижнемо, не дамо вам згинуту з голоду. Ну, не плач же, квіточко!

Молодиці взяли на руки бідну Харитю, цілували, потішали.

— Ходім зараз до матері, хай вона втішиться, що має таку добру дитину.

Молодиці взяли за руки Харитю і подались стежкою назад у село.

Харитя йшла і тихо хлипала.

IV.

Незабаром Харитіна мати одужала. Молодиці вижали удовине жито, хрещений батько Харитін звів хліб у стодолу, і сироти вже не боялися голодної смерті. Мати цілувала та цестила свою добру дитину, а Харитя щебетала:

— Хіба я не казала вам, матінко, що добрий Бог дасть вам здоровля і pomoже зібрати хліб? Хіба не на мов вийшло?..

М. КОЦЮБИНСЬКИЙ.

Ж Н И В А.

Гей, ну-те за серпи,
За кривенькіі!
Нажинайте снопи,
Все рівненькіі!
Та вяжіте їх крутенько,
Осмикайте чепурненько
І в полукіпки складайте,
Зверху шапками вкривайте,
Та жвавенько,
Проворненько!

Гей ви, няньочки,
Семилітниці,
В вас маленькі ручки,
Неробітниці.
Дрібних діток доглядайте,
Та пильненько про їх дбайте,
Щоб і мушка не кусала,
Щоб дитинка не кричала,
Доглядайте,
Забавляйте!

ПРОХОРЕЦЬ.

Б Е Р Е З К А.

В одному лісі було багато березок.

Лісник доглядав березки, старі він вирубував та продавав на дрова, а молоді він лишав, поки вони виростуть.

Одного літа довго не було дощу, сонце страшенно пекло, і від цього квіти на деревах швидко поспівали.

Пташки сиділи в лісі по своїх гніздечках і не вилітали на таке сонце.

Нарешті подув вітрець, пішов дощ; листя та гілки дерев зашуміли, пташки вилетіли з своїх гніздечок і раділи дощу.

Незабаром пішов великий дощ і пташки знов сховались у свої гнізда.

На другий день зійшло сонечко, весело стало навкруги, заспівали пташки, зацвіли рожеві квіти; почали пригріватися на сонці та розкриватися і квіти березки.

З цих березкових квітів випали насіннячка й помішались з порохом та піском.

Пройшло літо, прийшла осінь; подув вітер і зняв з долу порох та пісок, а разом з порохом тим пішло в повітря й легеньке насіння березки.

Тоді як інші насіннячка, тяжчі від березкових, знявшись, знов упали додолу, легенькі — березкові полетіли далеко, далеко за кілька верстов і впали в розщілину на даху одної високої башти.

Минув якийсь час. Пішов знов дощ; порох зробився вохким, і насіння почало пускати свої корінця, і через кілька часу на башті показалась молоденька, така тонюсенька зелена березка.

Побачили її люде і здивувались: „Звідки це взялась березка на башті? Її ж ніхто там не садив,“ — так думали люде.

Вони не бачили, як насіннячко летіло по вітру з далекого рідного краю на цю самотню вежу.

„Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай.“

В гаю співають пташечки
Веселі пісеньки,
Дуби рясні нашіптують
Хороші казочки.

„Під гаєм в'ється річенька,
Як шкло вона блищить,
Долиною шпрокою
Кудись вона біжить.“

Несе вона відгомін той
Од співів і казок —
Для милої громадоньки
Українських діток.

ПЕРЕКАЗАЛА ОЛЕНА ПЧІЛКА.

ЗАГАДКА.

Ріжуть мене ножакою
Та б'ють мене ломакою.
За те мене отак гублять,
Що всі мене дуже люблять.

(ХЛІВ).

Іди, іди, дощину!
Зварю тобі борщину
В зеленому горщину!
Поставлю на дубочку:
Дубочок схитнувся,
А дощик линувся, —
Цебром, відром, дійничкою,
Холодною водичкою
Над нашою пашичкою!

Іди, іди, дощину,
Зварю тобі борщину
В поливній горщину,
А собі — то кашки,
Стрибати гопашки.
Гопа — гопа — гопашечки,
Наївшися вже кашечки!

ЗАВЗЯТИЙ ЗАЄЦЬ...

(з дитячих згадок)

Як тільки дядько Панас на призьбу — спочити під хатою на сонечку — то ми вже й ось. Хто сідає поруч з ним на призьбі, хто біля ніг, а яке з меншеньких, то й на коліна до дядька видряпається, — любили його здорово.

Сидить, посміхається та тільки люлечку попихкує, дивиться кудись убік, ніби й не бачить нас: брови насупить, а очі добрі — добрі такі і аж сяють од навмисне стриманого сміху: „Знаю, мовляв, — чого позбігались.“

Мовчить, і ми мовчимо та заглядаємо йому у вічі. Знали напам'ять кожну рисочку на старечім обличчі, кожну сиву волосиночку в довгих звислих вусах.

— Ну, що-ж? — нарешті не витримує дядько Панас, вибиваючи об чобота люльку, — час і по хазяйству поратись, сонечко ген-ген покотиться на низ, а в мене ж досі коней не напоєно...

— Ох — хо — хо...

Дядько спірається рукою на призьбу і вдає, що хоче підвестись. Але коли то було, щоб дядечко пустив нас без якоїсь казочки, чи пригоди із свого життя, чи просто без якої-небудь сміховини.

І ми, регочучи, вчепилися за нього, як з решета заторохтіли:

— А казочку, дядечку, а казочку!

— Розкажіть, дядьку Панасе, розкажіть...

— Хоч коротесеньку, хоч манесеньку.

Дядько Панас удає, що страшенно здивований нашим, ніби то несподіваним проханням.

— Так ви по казочку позбігались? А я думав за мною скучили. Нема казочки...

— І за вами скучили, і за вами...

— Розкажіть, дядьку...

Дядько сідає, сміючись; не поспішаючи, знову витягає з кишені люльку й кисет із тютюном і говорить собі під ніс:

— Про що ж би вам... Либонь усе вже розказано її переказано. Хіба про те, як одного разу заєць хотів мене злякати?

Ми, передчуваючи щось дуже цікаве й смішне, так і покотилися з реготу і присунулися до дядька ближче.

— Чи може не треба? — лукаво прискаливши одно око, промовив дядько.

— Ой, розкажіть, дядечку, — так і вчепилися ми в нього.

Дядько лагідненько засміявся.

— Ну, то слухайте ж. Раз пішов я з рушницею просто через поле до озера полювати на качок. Іду обміжком, попихкую собі люлечку. Аж гульк — зза гори од мене вискочив із пшениці заєць та котить чим-дужч просто на мене. Я присів: ну-ну, думаю собі, біжи, біжи, побачимо, що далі буде. Тай не спускаю з нього очей. Бачу: біжить сердега і не чує, що перед самісіньким носом лихо. От мій зайчик-ла-

панчик біг, біг та як наскочить просто на мене! Отетерів з переляку й не тямить уже, чи бігти назад, чи перескочити через мене. Я ж сижу і ані чичирк. Як не зведеться мені в вічі та: хрррр-хрррр. Мовчу я, а він ще дужче: хррр-хрр... Злякати тоб-то хотів, але я не витримав більш та так і покотився з реготу. Як отямиться ж він, та як чкурне від мене в пшеницю... Тільки й бачив його...

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ЧУДНІ ОРАЧІ.

Ой не знала господиня, як на світі жити,
Тай наняла ведмедика за плугом ходити,
А вовчика сіренького волики гонити,
А зайчика-Степанчика та перед водити,
А лисичку-корписочку обідать носити.
Як розсердивсь ведмедичок, плуга поламав,
А вовчик сіресенький воли розірвав,
А зайчикок-Степанчикок у ліс поскакав,
А лисичка-корписочка — у зелений гаї;
Господиня молоденька — у великий жаль.
„Як би знала, то-б найняла старенького
за плугом ходити,
А хлопчика маленького волики гонити.“

РІПКА.

(Сценка — казка для малих дітей.)

Дієві люди:

Дід Андрушка. Баба Марушка. Дочка
Мінка. Онучка Марися. Онук Хведько.
Діти.

ДІЯ І.

(Кін: город, на грядках лежать грабельки.)

ДІД (входить, трошки зігнувшись. Ох-кає, несе рискаль та мотику. Поклавши їх, починає грабельками громадити грядки. Далі робить пальцем у грядці дірку). — Треба, треба ріпку посадити, аби Біг дав уродити (кладе насіннячко в дірочку). Рости, рости, ріпко, не маленька, а велика (підводиться, чухає потилицю, всміхається).

— Ну, слава Господеві. Тепер ще треба полити, любить вона водицю Божу... теж питки хоче... Піду лишень принесу їй водиці (виходить).

(Кін якийсь час порожній. Далі входить дід з відром води.)

ДІД (поливаючи ріпку). Треба, треба поливати, до життя охоти додавати... (поливши, забирає всі приладдя й, зігнувшись, повторюючи „треба, треба“, іде геть).

Завіса.

ДІЯ ІІ.

ДІД (сам).

(Кін той же, що й був. На грядці, де дід посадив насіннячко, вже велика ріпка.)

ДІД (виходить, радісно всміхається, оглядає ріпку). От-то, яка виросла велика... час би вже й рвати нашу ріпку... (нахиляється, бере ріпку й тягне... тягне руками, вперся ногами, напружується що-сили, витягнути не може. Далі поверта голову й гукає). А-гов! Стара! (голос за коном бабусі: „А що там таке?“)

ДІД (підводячись). А йди-но сюди, стара! Ходи сюди... на печі не лежи... мені вирвати ріпку поможи.

(Баба за коном: „Гаразд! Чекай-но. Зараз!“)
(Дід знову починає тягнути ріпку.)

ДІД і БАБА.

БАБА (поспішаючи вбігає). Ох... Ох... Ох... ну, чого репетуєш? Насилу добігла...

ДІД (повертає голову від ріпки до баби). Кажу ж тобі, вирвати ріпку мені поможи (тягне).

БАБА (незадоволено). Ото ж то моє лихо. Ну, так би її казав, а то репетує, мов на гвалт... (береться за дідові плечі. Тягнуть.)

ДІД. Ну, стара, дужче, ну, ще трішечки, бо ворухиться (тягнуть). Ото вродив Біг!... (Далі, повертаючись до баби.) — А поклич-но, стара, доньку нашу. Мінку поклич, кажу...

БАБА (дивлячись зпід долоні в глибинь кону, гукає). Мінко! А-гов! Чи ти чуєш? (здалеку чути: „Чого?“) Йди-но сюди, хутчії!

МІНКА (за коном). Та чую вже! зараз!

(Баба знову береться за дідові плечі; тягнуть.) (Входить МІНКА.)

ДІД. БАБА. МІНКА.

БАБА (повертається до Мінки). Ходи, ходи, доню, не біжи, нам вирвати ріпку поможи.

МІНКА (дивиться на ріпку. Всміхається). От так ріпка!.. (береться за бабу — тягнуть — витягнути не можуть).

МІНКА (покинувши). А покличу ще її свою дочку.

ДІД (до Мінки, повернувши голову). Еге-ж, еге, доню, поклич, поклич!..

МІНКА (повернувшись в глибинь кону, гукає). Марисю! Марисю! А-гов! чуєш, Марисю?

МАРИСЯ (за коном). „Що?“

МІНКА. Ходи, Марисю, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!

МАРИСЯ (за коном). „Зараз, мамо!“...

(Мінка береться за бабу, тягнуть ріпку. Вбігає Марися.)

ДІД. БАБА. МІНКА. МАРИСЯ.

МАРИСЯ (підбігає до групи). Ну, що мамо?

МІНКА (повернувшись головою по Марисі). Берись за мене та тягни! Тягнемо, тягнемо — витягнути ріпки не можемо (Марися береться за Мінку й усі тягнуть).

ДІД (повернувши голову до баби). А поклич-но, стара, ще й онука.

БАБА (повернувши голову до Мінки). Чуєш, Мінко, а поклич ще й Хведька!..

МІНКА (повернувши голову до Марисі). А ну гукни, Марисю, на Хведька!..

МАРИСЯ (підбігає до кінця кону). Хведько! (голос зза кону). „Агов-гов-гов!“

МАРИСЯ. Ходи хутчій сюди, нам вирвати ріпку поможи!

ХВЕДЬКО (за коном „Зараз!“).

(Марися знов береться за Мінку й знов усі тягнуть ріпку. Накін вбігає Хведько, дивиться на групу й весело сміється.)

ДІД. БАБА. МІНКА. МАРИСЯ. ХВЕДЬКО.

ДІД. Ну, чого-ж ото стоїш? берись, поможи нам вирвати ріпку!..

ХВЕДЬКО (сміючись, береться за Марисю). Зараз... (Всі тягнуть, витягнути не

можуть. Здалеку чути вигуки: „Лови, лови... чекай!.. сюди, кидай!.. Біжи навперейми!..“).

ДІД (не відриваючись від ріпки). А чуєш що, стара? Чи не покликати нам ще й отих горлодранів? Хай допоможуть нам...

БАБА (повернувши голову до Мінки). Мінко, а чи не гукнути нам на отих?

МІНКА (повернувши голову до Марисі). А гукни, Марисю, на отих, що там кричать...

МАРИСЯ (до Хведька). Хведько, а поклич сюди отих, що в мяча грають... Дід казав...

ХВЕДЬКО (кидає Марисю й біжить. За коном чути вигуки: „Васько!“ „А що?“ — „Хведько кличе!“ „Зараз“).

(Через деякий час Хведько повертається з юрбою дітей. Всі товпляться, сміються й оточують групу, що біля ріпки.)

ДІД. БАБА. МІНКА. МАРИСЯ. ХВЕДЬКО. ДІТИ.

ХВЕДЬКО (до дітей). А ну бо, хлопці, допоможіть...

ДІД. Еге-ж, еге... допоможіть... Таку вже Біг уродив нам ріпку, що її витягнути самі не годні.

ДІТИ (гукають разом). Добре... Добре...

ОДИН (з дітей). А нам же дасте, діду, покуштувати тієї дивовижі?

ДІД. Дам, дам, дітки, тільки допоможіть.

ДІТИ. А ну ж, давайте тягнути...

(Усі метушаться біля групи. Беруться один за другого й починають тягнути. Через деякий час ріпка виринається. Вся

група падає. Попереду дід з ріпкою в руках. Падаючи всі гукають: Ф-у-х!) (Образ живий.)

Завіса.

АРК. ЖИВОТКО.

ЗАГАДКА.

Маленьке, кривеньке, все поле перебіжить.

(СЕРП).

В осені її горобець багатий.

ПЕРШИЙ СНІГ.

Малій Андрійко прокинувся вранці й угледів, що надворі випав сніг. Він був дуже малий, забув який то сніг і кричав: „Он скільки цукру розсипано!“ Старші брати Андрійка сміялись і внесли йому жменю снігу.

Андрій лизнув, скривився й каже: „Холодне.“ Потім він зліз на припічок і положив сніг на чирінь, щоб нагрівся.

Після обіду Андрійко зліз на піч та як заплаче на всю хату. Мати й питає його: „Чого це ти? Що там таке?“ Андрійко каже: „Сніг хтось забрав; я положив грітися.“ Усі засміялись, а Андрійко дивився на них і не знав, чого вони сміються.

НЕВОДОВСЬКИЙ.

ЗІМА.

Яку-то зіма дала нам благодать!
Дивіться, метелики з неба летять!
Квітки повмірали усюди надворі,
Морозець по шибках малює увори...

Картинкою гарною стане віконце,
Як трошки побризкає золотом сонце.
Бабуся зіма нам дає благодать:
Метелики з неба летять і летять.
новицький й.

Біла метелиця
Ніжним пушком
Крутиться — вертиться
Ходить танком.
Гай запорошений
Спить — занімів,
Скроплений — зрошений,
Степ побілів.

Біла метелиця
Ніжним пушком
Крутиться — вертиться
Жвавим танком.
Бігають дітоньки
Раді — кричать:
Квітоньки — зіроньки
З неба летять.

Білій метелиці
Ніби рідня,
Мельниця — мелеться
В хаті щодня.
З гребінем грається,
Мичку жує...

Що за напасниця —
Лихо моє. МАЙСТРЕНКО.

СНІГОВА БАБА.

— Ну-те, хто з вас там бистріший,
То ідіть в садок скоріше!
Купи снігу там лежать,
„Бабу“ треба нам скачати.

Хлопці поклик підхопили,
„Бабу“ з снігу враз зліпили,
Очі з вугілля вліпили,
Рот із буряка зробили.
От так — „Баба!“ — Молодці!
Ну, дивуйтесь, горобці!

СНІГОВА БАБА.

Сценичний образок.

Особи:

Тарасик — маленький хлопчик.

Маринка — його товаришка.

Івась }
Марися } маленькі дітки.

Діти. — Кін. Зіма. Садок.

ЯВА 1.

МАРИНКА (вбігає до садку, біжучи озир-
рається. Гукає). От не доженеш! не доженеш!
(Голос за коном: — А дожену! Стрівай-но!)

ЯВА 2.

Маринка й Тарасик.

ТАРАСИК (вбігає й женеться за Марин-
кою. Наздогнав. Обидва сміються). О!

МАРИНКА (кривиться з Тарасика). О! ну
щож? Утомилась я.

ТАРАСИК. Я ж казав, що дожену!?

МАРИНКА. Ну, то що ж? От тобі за це! (хапає
сніжок і, сміючись, кидає в Тарасика, а
сама хоче тікати).

ТАРАСИК. От і не попала!

МАРИНКА (знову кидає сніжком). А от
попаду!

ТАРАСИК (ухиляється). А не попадеш!
(Кидає сніжком у Маринку, помалу зав'язується між ними бій — забава.)

(За коном в цей час чути, як співають:

„Нуте! хто з вас там бистріший?

То біжіть в садок скоріше

Бабу треба нам скачати!“

Під кінець співу чути: „А- гов—гов- гов!..
Гей!..)

ЯВА 3.

Маринка, Тарасик, Івась, Марися. Діти.

ІВАСЬ і МАРИНКА (вбігають попереду,
потім діти. У Івася саночки).

ІВАСЬ. Тарасе! О! бачите? А ми гукаємо!

МАРИСЯ. А ми шукаємо...

(Діти розбігаються по садку.)

МАРИНКА. А ми тут! А ну, хто кого? (кидає сніжком в Марисю).

ТАРАСИК. А ну, до бою!...

ІВАСИК (ухиляється). Оттакої!

МАРИСЯ (сміється). Ми до них, а вони
від нас!

ІВАСИК (до дітей). Нумо, разом!

МАРИСЯ. Щоб не задавалися!

(Кидаються сніжками. Гомін. Сміх.

Тарасик і Маринка тікають.)

ТАРАСИК. Ну, годі вже, годі! В щось інше
давайте бавитися!

МАРИНКА. Давайте бабу зліпимо!

ДІТИ (покинули сніжки). Бабу, бабу лі-
пити...

(Качають сніг. Один одному допома-
гають. Зрідка перекидаються сніжками.
Співають:

„Зімонько — снігурочко,
Наша білогрудочко,
Не верти хвостом!..
А труси тихесенько,
Рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком...)

ІВАСИК (біля купи снігу). Тай снігу ж! (спі-
вають далі:

„Ми повибігаємо,
Снігу накачаємо
Купу за садком...“

Ставляють „бабу“ і кінчають спів:

„Бабу здоровенную,
Уночі страшенную
Злінимо гуртом...“

Оточують всі „бабу“.)

ТАРАСИК. От так „баба“!

ВСІ. Ха—ха—ха...

МАРИНКА. Молодці!...

ВСІ (співають) Ну, дивуйтеся горобці!

ЗАВІСА.

Я Л И Н К А.

Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в кожушинку,
Сам запрягся в саночки
І поїхав по ялинку.

Ледве я зрубати встиг,
Ледве став ялинку брати,
Як на мене зайчик — плиг!
Став ялинку однімати.

Я сюди, а він туди,
„Не віддам“ — кричить — ні за що!

Ти ялинку посади,
А тоді й рубай, ледащо!
Не пущу і не проси!
І цяцьками можна гратись,
Порубаєте ліси,
Ніде буде і сховатись.
А у лісі скрізь вовки
І ведмеді, і лисиці,
І ворони, і галки,
І розбійниці — синиці“.
Страшно стало... „Ой пусти!
Не держи мене за поли,
Бідний зайчику, прости...
Я не буду більш ніколи.“
Низько, низько я зігнувсь
І ще нижче скинув шапку...
Зайчик весело всміхнувсь
І подав сіреньку лапку...

О. ОЛЕСЬ.

ДІВЧИНКА З СІРНИКАМИ.

Було неймовірно холодно. Сутеніло. Йшов сніг. Наступили Меланки. І по цьому холоду, у темряві ходила вповдовж і впоперек по вулицях великого міста маленька дівчинка, простоволоса й боса. В неї були черевики, як вона виходила з дому, та яка з них їй користь: то були величезні черевики — ті, що попереду носила мати, і дівчина їх загубила, перебігаючи через вулицю, бо саме тоді перестрілись дві карети, що їхали одна назустріч другій і трохи не переїхали дівчини. Тоді, втікаючи від коней, вона загубила один черевик і ніяк не могла його знайти, а дру-

гого взяв якийсь пройдисвіт, кажучи, що в тому черевикові він буде колихати своїх дітей, як колись діждеться їх.

І тоді пішла бідна дівчинка по холодному камінню, ступаючи мокрими, босими ноженнями, червоними і аж синіми від холоду. У неї в запасці було вгорнуто чимало пачок сірників, а один пакунок вона держала у руці, сподіваючись, що ось-ось хтось у неї купить. Та на цей раз ніхто не питав сірників, і нічого вона не вторгувала за цілісінький день.

Голодна й окоцюбла з холоду, ледве йшла бідна дитина і здавалась такою переляканою і заштурханою. Сніг укривав її довге кучеряве волосся, що так гарно огортало ший і плечі. Та вона не думала про свою дівочу красу. З усіх вікон лилося промінясте світло й по всіх вулицях чувся пах смашної жареної гуски. Сьогодні був святий великий вечір на передодні Нового Року, і ця думка все роїлася в голові дівчини.

У суточках між двома будинками, з яких один виходив на вулицю далі другого, дівчина сіла трохи спочити.

Вона вся зібгалася, підгорнувши під себе холодні ноження, а холод усе дужчав і дужчав; вона не наважувалась іти додому, бо ні шага не вторгувала й їй нічого було нести додому.

Вона знала, що дома батько її битиме, і що там однаково холодно, бо через драну стріху вітер студив хату, не зважаючи на те, що більші щілини були позатулювані соломою і ганчірками.

Боже, як гарно було б засвітити хоч один сірничок! Та вона спершу не наважувалась вийняти сірника, засвітить його й погріти закоцюблі

ручення од лютого холоду. Потім бідна дитина таки вийняла одного. „Чирк“! і засвітила. Як сірник спалахнув, як палав! Він світився теплим і ясним полум'ям, мов невеличка свічка, коли її огорнути руками. Це було дивне, чарівне світло; дівчині увижалося ніби вона сидить перед великою залізною грубою, гарно окованою й оздобленою міддю, огонь так любо горів, так приязно грів, що дитині схотілося простягнути ноги й погріти їх — аж сірник погас. Груба десь зникла — і вони сиділа з малесеньким недогарком сірника в руках.

Дівчина засвітила другого сірника; він горів і яснів, і те місце стіни, куди падало світло, стало прозорим, мов скло. Можна було дивитися просто в середину кімнати, посеред якої на чисто засланому блискучою білою скатіркою столі, рясно стояв гарний посуд і пахла смашним духом жарена гуска, начиняна яблуками та сливами. І що було найдивніше, так це те, що гуска вистрибнула з полумиска додолу, і, хилитаючись, подибала з ножом і виделкою в спині простісінько до бідної дівчини. І саме тоді сірник погас, і перед дівчиною знову стояла товста, холодна, камяна стіна.

Вона ще засвітила сірника й їй тепер увижались дітки під чудовою святковою ялинкою. Ялинка була далеко більша і далеко краще уквітчана, ніж та, яку вона колись на Свят-вечір бачила через скляні двері у якогось то багатиря. Тисячі свічок на зелених вітях, сила малюнків, які вона бачила за вікнами у крамничках, визирали звідусіль і дитина простягла до них угору свої обидві руки... Тоді погас сірник. Свічки на ялинці стали під-

німатися все вгору та вгору й уже здавалися ясними зорями на темному небі. Одна з них упала додолу, залишаючи за собою довгу огнясту смужку через усе небо.

„Хтось зараз умер“ — промовила дівчина, бо так вона чула од своєї бабусі, єдиної приятної до дитини людини, яка вже давно була на тому світі. Бабуся раз-у-раз казала: „Коли котиться з неба зірочка, тоді чиясь душа йде до Бога.“

Ще раз дівчина чиркнула сірником, і знов кругом стало світло, і посередині сяйва стояла її стара бабуся такою осяяною та приятною.

— Бабусю, — гукнула дівчинка, — візьми мене до себе. Я знаю, що ти зникнеш, як зникла тепла грубка, смашна гуска і велика чарівна ялинка.

Швидко засвітила вона одразу усю остачу сірників, що ще була у коробці, бо їй так хотілося, щоб бабуся залилася з нею. І сірники так яскраво палали, що було ясніше, чим у самий ясний день.

Ніколи бабуся не була такою гарною, такою огрядною. Вона взяла на руки малу дівчину й полинула з нею далеко — далеко вгору, у край сяйва і радощів, куди нема стежки холоду, голоду й переляку; вона понесла бідну дитину у Божий рай.

І тільки в куточку коло будинку сиділа ранішньою холодною порою маленька дівчинка з рум'яним обличчям і веселим посміхом на губах — вона замерзла в останній день старого холодного року. І новорічний ранок показав людям маленький трупик з пачкою сірників і однією спаленою коробочкою. „Мабуть вона хотіла погрітися“ — казали люде. І нікому не спадало на думку, як багато чарівного бачила ця дитина, у якому сяйві вона із своєю бабусею зустрічав цей новий рік.

АНДЕРСЕН.

ЗАЙЧИК НА МОРОЗІ.

Сидить зайчик на морозі,
А мороз аж тисне.
Воно ж, бідне зайченятко,
Навіть ані пісне.
Лапки, вушка задубіли,
В жилах кров холоне...
Воно ж, бідне зайченятко,
Тільки... тихо стогне.
Ось лісочок. Там рух, пожива
В лісовій громаді.
Так би її скокнув, та як можна,
„Вова“ на заваді.
Весь трясеться, счулив вушка,
Не дріма лиш око...
Мерзне бідне зайченятко
В полі одиноко.

О. ВІЛОУСЕНКО.

МУДРИЙ ІВАСИК.

Пекла мати вергуна, а Івасик біля неї вертівся, крутився, а далі каже: „Чому ви, мамо, до мене не говорите?“ — „Бачиш, що ніколи; тай що з тобою буду говорити?“ „Як що?“ — каже Івасик. „А ви б сказали, ось на тобі, Івасику, вергунця.“

ЗАГАДКА.

Химерний, маленький,
Бокастий, товстенький
Коханчик удавсь;
У тісто прибрався,
Чимсь смачним напхався,
В окропі купався.

На смак уродився,
Щей маслом умився,
В макітрі скакав.
Недовго нажився,
У дірку скотився,
Круть-верть тай пропав.
Хотів був догнати —
Шкода шкандибати:
Лови — не лови.
А як його звати —
Лінуюсь сказати,
А нуте — лиш ви!..

О Д Г А Д К А.

„То ж, діду коханий,
Вареник гречаний!“
Кричить дітвора.
Чому не вгадати:
Не бігать — шукати
Такого добра!

П І С Е Н Ь К А.

Зімонько — снігурочко,
Наша білогрудочко,
Не верти хвостом!
А труси тихесенько,
Рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком.
Ми повибігаємо,
Снігу накачаємо
Купу за садком;
Бабу здоровенною,
Уночі страшенною
Зліпимо гуртом. —

КОЛЯДКИ.

Нова рада стала,
Що на небі хвала:
Звізда ясна над вертепом
Увесь мир осіяла.
Пастухи з ягнятком
Перед тим дитятком
На колінця припадають
Царя — Бога восхваляють.

Я маленький хлопчик,
Виліз на стовпчик,
В сопілочку граю,
Христа величаю,
А вам щастя бажаю.

ЩЕДРІВКА.

Щедрик, ведрик,
Дайте вареник,
Грудочку кашки,
Кільце ковбаски.
Дайте ковбасу —
Я додому понесу;
Дайте крупянку —
Підкину під лавку...

НОВИЙ РІК.

Настав Новий рік. Грицько удосвіта прокинувся, бо сьогодні він ходитиме з хлопцями по хатах засівати. Ледве він умився, помолився Богу, як почув, що хтось уже стукає у вікно —

се хлопці кличуть його, щоб разом іти засівати. З великої нетерплячки він аж не може стояти, поки мати підперізує його та споряжає в дорогу. —

„Та постій бо тихо, бо ніяк не завяжу пояса,“ каже мати. — „Не бійсь, не втічуть.“

Але Грицько, мабуть, не так думає. Ледве почув він, що мати завязала йому пояса, він прожогом кинувся в двері надвір, насовуючи по дорозі на голову шапку. Хлопці були вже під вікном і ждали його. Всіх було п'ять. Дехто був у кожусі, дехто в свиті, інші запнуті були материними хустками, щоб не померзли вуха.

„Чого так забарився? Мабуть заснав?“ — спиталися Грицька хлопці.

„Та ні, мати все одягала, насилу вирвався. Всі тут?“

У кожного в руках була торба або рукавиця з пшеницею, просом, горохом, чи якою пашнею.

„Та всі. Пора їй засівати.“

Почали радитись, звідки почати. Порішили з сього кутка її починати. Грицька вибрали головним засівальником.

Перша хата була — Корнія Любенка. Хлопці ввійшли в хату, поздіймали шапки, стали коло порога її понабірали пашні в жмені, ждучи на Грицька, щоб починав. Грицько поважно стояв попереду її, побачивши, що всі злагодилися посівати, почав першій посівати всіх у хаті, примовляючи:

„На щастя, на здоровля та на нове літо! Роди, Боже, жито, пшеницю їй усяку пашницю! Добридень, будьте здорові з Новим роком!“

„Дай, Боже! Спасибі,“ — відповіла господиня, даючи Грицькові копійку.

„Сядь же у нас та посидь, щоб усе добре у нас сідалося: кури, гуси, качки, рої і старости.“

Грицько поважно сів на лавку, хвилину посидів і зараз знову знявся.

„Бувайте здорові!“ — гукнули всі посівальники, раптом подаючись всі у двері.

Так обходив Грицько з хлопцями весь куток, аж поки не задзвонили до церкви. Тоді вони поділилися грішми. Кожному прийшлося по 4 копійки, ще три копійки зосталося. Порішили на ту решту купити цукерків і побігли всі до церкви.

НА НОВИЙ РІК.

(ЗАСІВАННЯ).

Сійся, родися, жито, пшениця,
Всяка пашниця —
На щастя, на здоровля,
На новий рік,
Щоб краще вродило, як торік:
Коноплі під стелю, а льон по коліна;
Щоб у вас голівонька не боліла!..
Будьте здорові, з Новим роком,
З Василем!

НА НОВИЙ РІК.

Годі, хлопці, годі спати!
Швидче встаньмо, геть із хати:
Вжеж настав нам новий рік, —
Швидче йдімо ми на тік.
Ви не гнівайтесь, татуню,
Що заскочим трохи в клуню:

Наберем собі потроху
Жита, гречки і гороху,
Візьмем трохи і пшениці,
Та насиплем в рукавиці,
І шугнемо по хатах
Швидко, прудко, як той птах.
Хто ще спатиме — ми збудим,
Бить горохом того будем,
Тарабанить по кожусі,
Щоб устати таки мусів,
Нам якийсь гостинчик дати,
А ми будем посівати:
— Посіваємо на щастя,
Посіваєм на здоровля —
Сіємо на Новий рік.
Просим тебе, милий Боже,
Роди в полі хлібець гоже,
Жито, гречку і пшеницю
І усякую пашницю.
Сієм, вієм, посіваєм,
З новим роком вас вітаєм!

Надворі горою, а в хаті
водою. (СНІГ).

Ніко́ли Рідну Україну
не проміняю на чужину.

У К Р А Ї Н А.

Наша славна Україна,
Наше щастя і наш край!
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?

І в щасливі й злі години
Ми для неї живемо,
На Вкраїні й для України
Будем жити й померемо! —

В. САМІЙЛЕНКО.

БИЛИНА.

(Добрим всюди добре, а дома пайкраще.)

Сказав раз Кущ Билині:

„Билинонько, — чого така ти стала,
Мов рибонька вяла?

Пожовкла, не цвітеш,

Живеш, як не живеш:

Твоя голівонька от-от поляже“.

„Ох, Кущику,“ Билина каже:

„Я на чужині“...

Хто щиро поважа родину,

Свій рідний край,

Тому не всюди рай:

Чужина вялить, як Билину.

Л. ГЛІБОВ.

РІДНИЙ КРАЙ.

Край, що ми в йому живемо, зветься Україна.
Ми звемося Українці. Наша мова зветься Українською мовою.

Нема нам кращого краю, як наша Україна.

Нема кращої мови, як наша Українська мова.

На Україні є великі міста. Найбільше з них — Київ. Ще є міста: Харків, Катеринослав, Чернігів, Чернівці, Коломия, Львів, Полтава.

Найбільша ріка на Україні — Дніпро. Ще на Україні є ріки: Буг, Дністер, Дін, Черемош, Прут, Сян.

ДО СОНЕЧКА.

Сонечко! Сонечко ясне!

Де ж ти сховалося красне?

Чом ти покинуло нас?

Чом ти не сяєш в цей час?

Сонечко, Сонечко ясне!

Виглянь зза хмар, хоч на мить:

Діти вкраїнські тобі обіцяють

Матір і брата сердечно любить.

Будем боротися, будем любити,

Будем ми їх визволять...

Сонечко ясне! дай же нам сили

Волю — веснянку Вкраїні дістать.

АРК. ЖИВОТКО.

МАЛЕНЬКА УКРАЇНОЧКА.

Українка я маленька, Українці батько й ненька.
І сестричка й братчик милий на Вкраїні народи-
лись. Не забуду я ніколи, що знак мій — лев на
синім полі, що Вкраїна — край мій рідний, що
був славний та свободний. А як впросту велика,
не злякаюсь труду — лиха. Буду браттям помагати
Україну визволяти. А тепер я вчитись буду тої
праці, того труду, щоб зростала добра слава, що
Вкраїнка з мене жвава.

•

І Г Р И.

ГУСИ ТА ВОВК.

(перший варіант).

Діти, що грають в гусей, геть розсипавшись на майданчику, щиплять травичку. Недалеко від них стоїть пастух. Зза горбика визирає мати. Побіч, за другим горбиком заховався вовк.

Мати гукає на своїх гусенят:

— Гуси, додому!

ПАСТУХ. Вовк за горою!

МАТИ. Що він робить?

ПАСТУХ. Гуси скубе!

МАТИ. Які?

ПАСТУХ. Сірі, білі, волохаті.

МАТИ. А ну, діти, за рученьки та тікайте всі до хати.

Гуси всі разом схоплюються й тікають до того горбика, де мати. — В цей час їм назустріч зза свого горбика вибігає вовк.

Вовк хоче піймати хоч одне гусеня. Свою здобич вовк веде до себе. Після цього гуси знов повертаються пастися й гра починається спочатку. Так ведеться доти, поки вовк не переловить усіх гусей.

Коли вовк переловить усіх, мати з пастухом ідуть шукати гусей. Шукають на тому місці, де вони паслися; далі підходять до горбика, за яким ховається вовк.

Вовк, пишаючись, стоїть на горбику й косо поглядає на прибувших.

МАТИ. Чи не зайшли часом до вас мої гуси?

ВОВК. Ні, не було.

В цей час чути, як за горбиком „гуси“ хлопають крилами (в долоні).

МАТИ. А що то у вас ляпотить?

ВОВК. Та то в нас миски з мисника падають.

Гуси сичать.

МАТИ. А що то у вас сичить?

ВОВК. А то у нас борщ у печі кипить.

МАТИ. Я піду помішаю.

ВОВК. Ми й самі помішаємо.

Зза горбика чути:

ГУСИ. Гил—гил—гил—гил...

МАТИ. Що то у вас гелготить?

ВОВК. Та то наші гуси.

МАТИ. А я піду подивлюся, може там і мої.

ВОВК. Ідіть, ідіть, подивіться.

Вовк веде пастуха й мати за собою. Коли мати й пастух входять до гусей, то останні кидаються на вовка й починають його клювати та сіпати, хто за що попало. На цьому гра кінчається.

К В А Ч.

Для гри в квача вибірають місце, де є щось таке, що служило б т. зв. „домом“. Краще, коли таким „домом“ є якесь дерево.

Перед початком гри діти лічаться: кому бути квачем.

Той, кому випадає бути квачем, лишається на місці, решта розбігається.

„А я квача не боюся, за дерево не держуся“, вигукують діти, пробігаючи біля квача й стараючись швидче ухопитися за дерево, щоб квач не встиг ударити.

Завдання квача — когось ударити з тих, хто не тримається за дерево. Той, кого вдарить квач — сам стає квачем, і гра починається знову.

ГУСИ ТА ВОВК.

(другий варіант).

Перед грою діти лічаються, кому бути вовком, кому матір'ю і кому дочкою; решта — гуси...

Мати наказує дочці:

„Красна дочко, гони гуси пастися!“.

Дочка гонить гуси. Потім вертається до матері; вовк стоїть осторонь, чи заховавшись за чим-небудь, але так, щоб бути між матір'ю та дочкою.

МАТИ. Гуси, додому!

ГУСИ (всі разом). Вовк за горою!

МАТИ. Що він робить?

ГУСИ. Гуси скубе!

МАТИ. Які?

ГУСИ. Сірі, білі, волохаті...

МАТИ. Біжіть хутчій до хати!...

Гуси біжать до матері, а вовк переймає її ловить когось.

Коли гуси вже дома, мати перелічує їх, а потім звертається до дочки.

МАТИ. А де одна гуска?

ДОЧКА. Вовк узяв.

Мати вдає, що вона гнівається, далі дає хворостину дочці й наказує:

„На, гони гуси пастись та доглядай пильненько, щоб вовк не хапав.“

Далі гра починається спочатку, аж поки вовк всіх гусей переловить. Пійманих гусей вовк ховає в себе. Коли гусей всіх переловлено, вони сідають в два ряди: один проти другого. Кожна гуска стуляє свої руки; мати й дочка йдуть між ними й намагаються розняти счеплені руки. Ті, кому руки розсчеплено, стають на бік матері, решта на вовчий бік. Після цього два гуртка „перетягуються“. На цьому її кінчається гра.

ГЛЕЧИЧКИ.

Грають: Глечички. Мати й дочка, господарі глечичків. Кіт.

Бавляться разом хлопці її дівчата. Сідають рядком на травичі. Дочка лишається стерегти глечиків, а мати йде на базар (куди-небудь за горбик). Прибігає кіт та й каже дочці: „Мати твоя накупила бубликів (груздичків, пряничків) і казала, щоб ти їй назустріч вийшла.“ Дочка вірить, котові й біжить за горбик. Тим часом кіт підбігає до глечиків, перевертає їх та, вхопивши одного, втікає. Перевернуті глечики плещуть в долоні. Почувши це, мати з дочкою прибігають і швидко кладуть глечики сторцем. Мати дочку лає, а та плаче. Наказавши дочці пильнувати глечиків, мати йде купатися. А кіт, хоча й був при боці, а проте добре чув розмову матері з дочкою. Коли мати далеченько відійде, він надбігає до дочки й з жахом каже, що її мати втопилася. Дочка що духу біжить спасати матір, а кіт робить своє й, знов укравши глечик, утікає. Глечики знов плещуть в долоні, прибігають мати з дочкою

й знов — лайка, плач, приказ. Глечики кладуться, як слід, а мати куди-небудь іде: за дровами в ліс, на весілля. Так гра провадиться, поки кіт не перенесе собі всіх глечиків. Коли це зроблено, мати й кіт беруться за руки й роблять „ворота“. Глечики, держучись один позад другого, підходять до воріт і всі разом кажуть: „Одчиніть ворота.“ Кіт і мати відповідають: „Не для вас блекота.“ — „Одчиніть,“ — просять глечики. — „Поламані“, кажуть кіт і мати. — „Ми поправимо.“ Мати й кіт пропускають усіх крізь ворота, а останнього затримують. Мати або кіт питаються: „Чого тобі: яблука, чи грушки?“

Глечик каже, що подобається... А перед тим мати умовляється з котом, хто чим буде. Назви беруться частіще з оточення.

Таким чином глечик може попасти до матері чи до кота. Так повторюються переходи глечиків через ворота до того часу, поки мати й кіт розберуть усі глечики. Коли глечики розібрані, то починають перетягуватися.

ЗОЛОТІ ВОРОТА.

Вибірають двоє дітей, які, умовившись, хто чим буде, беруться за руки, роблячи ворота.

Ті, що стоять — „ворота“ примовляють: „Раєм, раєм пропускаєм, а останнього лишаєм“. Останній лишається в воротах і його запитують: „Чого хочеш: гарбуза, чи дині?“ (чи що инше).

Вибравши що-небудь, він іде до того, хто так назвався. Так гра провадиться далі, поки „ворота“ не розберуть усіх дітей, при чому „ворота“ кожний раз змовляються тихо, хто чим буде. Коли всі вже розібрані, то починають перетягуватися.

В О Р О Н.

З грачів виділяють — квочку й ворона.

За квочку беруться один за другого „курчата“ і так підходять помалу до ворона, що, присівши, палічкою колуває землю.

КВОЧКА. Вороне, вороне, що ти робиш?

ВОРОН. Пічку копаю.

КВОЧКА. Нащо?

ВОРОН. Буду окріп гріти.

КВОЧКА. Нащо?

ВОРОН. Кашу варити.

КВОЧКА. Нащо?

ВОРОН. Твоїх дітей годувати.

КУРЧАТА (кричать). Брехня, брехня!

КВОЧКА. Ти моїх дітей не годував, ти їм окропом очі заливав.

КУРЧАТА (кричать). Правда! Правда! — Ворон схоплюється з місця й кидається на курчат. Квочка махає руками й кричить: „Гай—гай,“ — і старається затримати ворона перед собою, не даючи йому забігти збоку чи то ззаду. Ворон старається забігти в хвіст і відчепити останнє курча від решти. Так грають, аж поки ворон не позабірає всіх курчат.

В О Р О Т А.

Діти стають в два ряди, один перед другим. Беруться за руки: кожний із своїм переднім товаришем, і так підводять їх угору, утворюючи ворота. Перша пара, спустивши руки, але тримаючись, пробігає під ворота й, пробігши, стає в кінці, підвівши руки вгору. За цією парою тоді біжить друга й також стає в кінці, підвівши руки, і т. далі.

ВОВК ТА ВІВЦІ.

Серед майдана відокремлюють два загоми, де містяться вівці. Загони робляться один проти другого так, щоб між ними було досить місця. Всі діти поділяються на дві частини, і кожна частина займає свій загін. Серед цих двох загонів, але здалеку, міститься вовк. Окрім вовка виділяється ще пастух, що стає серед майдану. Коли всі на своїх місцях, вовк гукає:

„Пастух, жени в поле овець!“

Пастух вигукує: „Гей, гей, пастись, гратись та гулятихь!..“ Вівці вибігають і стараються перебігти майдан, міняючись місцями, і не потрапляють до вовка. А вовк в свою чергу ловить овець, яких захищає пастух, пильно стежучи за вовком й стаючи весь час йому на дорозі.

Піймана вівця робиться помішницею вовка.

Далі, коли вівці знов після цього займають свої місця — вовк так само, як і вперше, звертається до пастуха, а пастух кличе овець в поле пастихь. Вовк на цей раз уже вибігає з своїм помішником, що так само, як і пастух, не маючи права хватати руками (це може робити — тільки вовк), допомагає вовкові ловити лише тим, що перешкаджає вівцям перебігати, стаючи на дорозі й ростопирюючи руки.

Кожна дальша піймана вівця теж робиться помішником вовка й т. д.

Коли у вовка вже де-кільки помішників — він поділяє між ними працю. Одних він посилає в різні місця, аби мішати вівцям бігти, других посилає до пастуха, аби вони шкодили пастухові й не давали йому мішати вовкові. Коли вже поміш-

ників у вовка багато, то вони беруться за руки й уже таким способом не дають вівцям перебігати.

Гру провадять доти, поки всі вівці не будуть переловлені. Потім, побравшись за руки, роблять коло, в якому лишаються пастух та вовк. Пастух женеться за вовком, щоб його піймати. Вовк утікає від пастуха. Бігають лише в колі — за коло не випускають. Коли пастух піймав вовка — вовк робиться вівцею й приєднується до кола. Пастух після цього жене вівці додому.

„Гей, додому, годі гратись, час вечеряти тай спати!“

КІТ ТА МИШКА.

Всі діти стають у коло, побравшись за руки. Виділяються кіт і мишка, що стають посередині кола. Коли гра починається, мишка вибігає за коло, кіт доганяє її, але коло не пропускає kota. Кіт старається прошмигнути під руками, і коли йому це вдається, то коло пропускає мишку в середину. Так ведеться, поки кіт не піймає мишки, після чого до гри виділяють другу пару, і гра починається спочатку.

ІГРИ ЗІ СПІВОМ.

ВЕСНЯНКА.

Грають дівчатка. Стають у два ряди одна проти другої та міцно беруться за руки так, щоб з чотирьох рук двох грачів, що стоять один проти другого, утворювався чотирокутник, а постававши таким чином усі, щоб утворили місток. По цьому містку йде одна з дівчаток — „веснянка“ — босими ногами.

Веснянка співає: Ой мак, мак, маківочки,
Золоті голівочки,
Славні дівчаточки
Станьте вряд!

Дівчата співають: Весняночко, паняночко,
Де ти зімувала?

Веснянка: У садочку на дубочку
Трохи не пропала.

Дівчатка: Ой весно та весняночко,
А деж твоя дочка та паняночка?

Веснянка: Ой погнала бичка
За ворітечка...

Так співають веснянка й дівчата різні пісні. Веснянка все ж іде по живому містку. Коли веснянка пройде першу пару, то ця пара перебігає наперед і стає по ряду, також і друга і т. д. Таким чином утворюється безконечний міст, по якому, співаючи, гуляє весняночка.

ПОДОЛЯНОЧКА.

Діти роблять коло й вибірають одну дівчинку — подоляночку, яка стає посередині кола. Ходячи то в один, то в другий бік, граючи, приспівують:

Десь тут була подоляночка,
Десь була молодесенька.
Тут вона впала,
До землі припала. (Двічі.)

Подоляночка падає на землю й закриває руками обличчя, а діти ходять, співаючи:

Ой устань, устань, подоляночко,
Ой устань, устань, молодесенька,
Умий личко, як ту шкляночку.

Подоляночка встає, умивається, а грачі, все ходючи, співають:

Іди до Дунаю,
Вибірай
Ту, що з краю. (Двічі.)

Подоляночка вибірає кого-небудь з грачів і тої стає посередині. Так гра провадиться далі, поки цікавить дітей.

ІДУ НА СІЧ.

Діти сідають на траві чи на підлозі в коло. По виборі один з грачів підводиться, кажучи: „Я йду на Січ і беру з собою Івасика“ (кого-небудь з дітей), і стає з ним в парі. Останній тими ж словами визиває ще кого-небудь і так, поки вийдуть усі діти. Постававши рівненько в пари, діти обходять весь садок чи то кімнати, співаючи:

„Гей, там на горі січ іде,
Гей, синьожовтий стяг несе,
Гей, синьожовтий!
Наше славне товариство,
Гей, марширує: раз... два... три!“...

МАК.

Вибірають одного хлопчика чи дівчинку, що стає посередині. Зробивши навкруги його коло, решта дітей, ходючи, співає:

Ой, на горі мак, на долині так.
Мак, мак, маківочки,
Золотії голівочки,
Станьмо ми так,
Як зелений мак!

Мак робить який-небудь рух і всі грачі його повторюють.

Ходячи далі, діти запитують:

„Козачок, козачок, чи з’орав на мачок?“

„З’орав!“

Потім знов співають.

„Ой, на горі“...

Проспівавши, запитують:

„Козачок, козачок, чи посіяв мачок? чи зіійшов мачок? чи цвіте мачок? чи пора полоти мачок?“
а „мак“ увесь час відповідає певно. Після кожного запитання їй відповіді співають: „Ой, на горі“...

Нарешті запитують:

„Козачок, козачок, чи пора рвати мачок?“

„Пора!“

Всі грачі кидаються до маку, трусять його голову, кричать у вуха, а тої пручається їй, вирвавшись, кидається геть.

ХАЗЯЙСТВО.

Грачі вибірають хазяїна, решта дітей — його хазяйство, що стає в коло, а сам хазяїн, дуже засмучений, посередині.

Діти співають:

„Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі чоловік
Курочку купити.
А курочка ту—ру—ру—
Тепер я ся не журю.“

Хазяїн вибірає кого-небудь з грачів, який стає за ним. Діти ходять далі і співають:

Не знав добрий чоловік...

.

Мусів собі чоловік

Качечку купити . . . гусочку купити . . .

Овечку купити і т. д.

Кожний раз з самого початку. При кінці веселий хазяїн водить за собою по кімнаті своє хазяйство, що кожне по своєму кричить: ту—ру—ру! . . . ге—ге—ге! . . . ме—ме—ме! . . . і т. д.

ХАЗЯЙСТВО.

Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі курочку купити.
А курочка по сінечках
куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі качечку купити.

А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
 куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі гусочку купити.
А гусочка — ге-ге-ге,
А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
 куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі овечку купити.
А овечка — ме-ме-ме,
А гусочка — ге-ге-ге,
А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
 куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі кізоньку купити.
А кізонька — стрику-брику,
А овечка — ме-ме-ме,
А гусочка — ге-ге-ге.
А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
 куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі коровку купити.
Корівонька — рику-рику,
А кізонька — стрику-брику,
А овечка — ме-ме-ме,
А гусочка — ге-ге-ге

А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
Куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі собачку купити.
А собачка — гав-гав-гав,
Корівонька — рику-рику,
А кізоцька — стрику-брику,
А овечка — ме-ме-ме,
А гусочка — ге-ге-ге,
А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі котика купити.
А котичок — няв-няв-няв,
А собачка — гав-гав-гав,
Корівонька — рику-рику,
А кізонька — стрику-брику,
А овечка — ме-ме-ме,
А гусочка — ге-ге-ге,
А качечка — ках-ках-ках,
А курочка по сінечках
куд-кудах, куд-кудах!
Не знав добрий чоловік
Та із чого жити,
Мусів собі волика купити.
А воличок — лапу-лапу,
А котичок — няв-няв-няв,
А собачка — гав-гав-гав,
Корівонька — рику-рику,
А кізонька — стрику-брику,

А овечка — ме-ме-ме,
 А гусочка — ге-ге-ге.
 А качечка — ках-ках-ках,
 А курочка по сінечках
 куд-кудах, куд-кудах!
 Не знав добрий чоловік
 Та із чого жити,
 Мусів собі возика купити.
 А возичок — скрини-скрини,
 А воличок — лапу-лапу,
 А котичок — няв-няв-няв,
 А собачка — гав-гав-гав,
 Корівонька — рику-рику,
 А кізонька — стріку-бріку,
 А овечка — ме-ме-ме,
 А гусочка — ге-ге-ге,
 А качечка — ках-ках-ках,
 А курочка по сінечках
 куд-кудах, куд-кудах!

ЖУРАВЕЛЬ.

Діти стають в коло, побравшись за руки, а одно в крузі. Ходячи то в один, то в другий бік, грачі співають:

„Унадився журавель, журавель, журавель
 До бабиних конопель, конопель, конопель,
 А я тому журавлю, журавлю, журавлю
 Ручки, ніжки поломлю, поломлю, поломлю!
 Кого люблю та її візьму, та її візьму та її візьму.
 Поцілую, обійму, обійму, обійму!“

Дитина, що стоїть в середині кола, кого-небудь цілує, той стас на її місце її гра знову йде спочатку.

МАТИ ОЛЕНА.

Діти стають в коло, побравшись за руки, а одно по вибору в середині. Ходячи то в один, то в другий бік, діти приспівують:

Мати Олена учить свої діти:

„Гей же, діти, гей же га, гей же га!

Робіть, діти, те, що я, те, що я!“

Дитина, що стоїть в середині кола, робить який-небудь рух і всі повинні його повторювати. Хто промахнеться, йде в круг, і гра починається знову.

ЗАЛІЗНИЙ КЛЮЧ.

Діти стають в коло, побравшись за руки, а одно в середині, в крузі, намагається прорватись, налягаючи грудьми їм на руки. Його питають: „Який ключ?“ Воно відказує: „Залізний.“ Як розчепить чиї руки, то виривається з круга й утікає, а за ним усі женуться та співають:

Ой дзвони дзвонять,

Чорти вовка гонять

По болотах, очеретах,

Де люде не ходять!

Хто зловить, той сам стає „вовком“ у крузі, і тоді грають спочатку.

ПЛАН ПРАЦІ В ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДЛЯ ДІТЕЙ НА ПРОТЯЗІ РОКУ.

(ЗА Л. ДОНЕЦЬ)

ВЕСНА.

ТЕМИ РОЗМОВ З ДІТЬМИ.

Про сонце. Як воно гріє та світить весною.
День. Ніч.

Як росте сніг, лід.

Бруньки на деревах. Повідь. Річка. Дерево.
Квіти. Як розпускаються дерева. Як розцві-
тають квіти. Проліски. Ряс та др. Грім. Дощ.
Що робиться в полі, на городі. Оранка, сівба.
Свято весни (Великдень). Писанки. Як одбувається
свято.

Виганяється скотина на пасовисько, прокида-
ються різні комахи, звірки, гадюки, ящурки.
Метелики. Бджоли, їх життя й праця.

ГУЛЯНКИ.

Гулянки в ліс по квіти. Спостереження над
пробудженням лісу (як оживають дерева й вбі-
раються в листя). На велику воду. Пускання
човнів по струмочках.

ПРАЦІ ВІЛЬНІ ЧИ НА ЗАВДАННЯ.

Малювання, ліплення, вирізування того, що бачили на гулянках. Вироби човників, млиночків і т. д.

ВІРШІ, КАЗКИ, ОПОВІДАННЯ.

Вірші: „Весна“ Капельгородського. „Тече вода ізза гаю“ Т. Шевченка. „Весна“ С. Шелухина. „Садок“ М. Вороного. „Вечір“ Т. Шевченка. Казки: „Дід та баба“. „Стокротка“ Андерсена.

Оповідання: „Про сонце, мороз, вітер.“ „Про грім та блискавку.“ „Дивна крашанка“ Елачича, пер. Арк. Животко.

Пісні: „Іди, іди дощику.“ „Ой, весно та весняночко.“

Ігри: „У гусей та вовка.“ „У вовка та овець.“

Ігри зі співами: „Веснянка.“ „Подольночка.“

ЛІТО.

ТЕМИ РОЗМОВ З ДІТЬМИ.

Про сінокос. Про жнива. Що́ таке жнива, який має вигляд під час жнив: пшениця, жито, овес, соняшники, просо і т. д. День. Як гріє сонце. Дощ. Грім. Блискавиця. Праця. Збір хліба. Вововиця. Птахи. Зозуля, ластівка, жайворонки, перепілка, горобець і т. д. Звірі та земноводні. Зайко, суслик, черепаха. Ягодки в садках. Як поспівають черешні, вишні та др. В лісі які ягоди. Кішмиш. Бджоли — життя та

праця їх. Природа влітку: річка, ліс. Спостереження, а за всім цим безпосередньо і різнобічні пояснення. Річка. Розвага на річці: наження риби. Яка риба є в річці чи в ставку. Життя риби.

ГУЛЯНКИ.

Гулянка в ліс, в поле, на беріг річки, в садки по ягоди і т. д.

ПРАЦІ ВІЛЬНІ ЧИ НА ЗАВДАННЯ.

Потрібно використовувати різноманітний матеріал, який зібрано під час гулянок для вироблення з дерева, з шишок, з кори, з трав, квіток, листя, колосків і т. ин. різних річей, як то кошики, вінки і т. д.

Дуже корисне є засушування гербарія -- з відповідними поясненнями.

Малювання чи то ліплення всього того, що бачили на гулянці, або принесли з гулянки. Малювання та ліплення вільне. Використування ягід (сушка ягід, фруктів).

ВІРШІ, КАЗКИ, ОПОВІДАННЯ.

Вірші: „Дощик“ Ткаченківни. „Жнива“ Прохорця. „Вишенька“ Л. Українки. „Вечірня година“ Л. Українки.

Казки: „Півник та курочка.“ „Садочок“ каз. Андерсена.

Оповідання: „Харитя“ М. Коцюбинського. „Колоски“ С. Черкасенка. „Переполох“ Митруся. „Завзятий заяць“ С. Черкасенка. „Березка“ Арк. Животка.

Пісні: „Стоїть гора високая.“ „Іди, іди, дощику.“
Ігри: У глечики, у ворота, у цурки, у свинки,
у городка, у мяча.
Ігри зі співами. „Іду на Січ.“ „Мак.“
„Хазяйство.“

ОСІНЬ.

ТЕМИ РОЗМОВ З ДІТЬМИ.

Городина. Садовина. Фрукти осінні. Молотьба. Оранка. Сівба озимини, жита, пшениці. Прядево (коноплі), як їх мочать, як тіпають. День. Як гріє сонце. День меншає, ранки холоднішають. Опадає жовте листя. Чому листя жовкне. Павуки й павутиння. Відлітання птахів до вирію — журавлі, лелеки, ластівки, гуси.

ГУЛЯНКИ.

Гулянка до фруктового саду, на город. Гулянка на базар (як він є), на річку, до млина; в ліс по жовте листя.

Варто слідкувати за відлітанням птаства. (Відповідні розмови, оповідання, співи й т. ин.)

ПРАЦІ ВІЛЬНІ ЧИ НА ЗАВДАННЯ.

Виліплювання форм фруктів чи то городини. Вирізування, малювання. Оздоблення кімнати різними вінками із квітів, листя. Обмальовування листя різної форми. Соління огірків, сушіння яблук, грушок, квашення яблук, кавунів і т. ин.

ВІРШІ, КАЗКИ, ОПОВІДАННЯ.

Вірші: „Осінь“ Різниченка. „Чудні орачі.“

Казки: „Кривенька качечка.“ „Ріпка“ (сценка)

Арк. Животка.

Оповідання: „Сиренька шийка“ Маміна-Сібіряка.

Пісні: „Ой не горі мак.“

Ігри: „В піжмурки.“ „В квача.“ „У Ворона.“

Ігри зі співами: „Журавель.“ „Зайчик“ („Заїньку за голівоньку“).

ЗІМА.

ТЕМИ РОЗМОВ З ДІТЬМИ.

Сонечко зімою. День і ніч. Сніг, лід, іней. Мороз, вітер, хуртовина. Яке значіння снігу для природи: для хліба на полі, для звірів, для дерева в лісі, для рослин.

Яка в зіму річка.

В що людина одягається зімою. Дім. Паливо. Праця людей зімою. (На селі, в місті). Що роблять жінки зімою по селах.

Як провадять зіму домашні звірі: собака, кіт, корова, кінь, вівця. Домашня птиця — гуси, кури, качки, голуби. Як вони живуть зімою. Як зімою живуть горобці, миші і т. д.: Який має вигляд ліс зімою. Мешканці ліса: звірі, птахи. Як живуть в зімку — зайко, лисичка, вовк і т. ин. звірі. Як переживає зіму птаство: ворона, сорока й т. д. Свята Різдвяні. Ялинка. Колядки. Новий рік. Щедрівки. Водохреща.

ГУЛЯНКИ.

Гулянки на річку, на лід.

В ліс по ялину.

Спускання на саночках, на коньках.

ПРАЦІ ВІЛЬНІ ЧИ НА ЗАВДАННЯ.

Малювання, ліплення, вирізування форм звірів, птиць. Малювання річки зимою, лісу, окремих дерев, наприкл.: ялинки; звірів, наприкл.: зайця, лисички, вовка. Роботи з дерева. Перед Різдвом робити зізду до колядок. Виробляти різні цяцьки до Свята на ялинку.

ВІРШІ, КАЗКИ, ОПОВІДАННЯ.

Вірші: „Зіма“ Новицького. „Метелиця“ Майстренка. „Снігова баба.“ „Ялинка“ О. Олесь. „Зайчик на морозі“ Білоусенка. „На Новий рік“ П. В-іна. „На Новий рік“ (посівання).

Казки: „Дівчина з сірниками“ Андерсена.

Оповідання: „Перший сніг“ Неводовського.

„Мудрий Івасик.“ „Новий рік.“

Пісні: Колядка — „Нова Рада.“ Щедрівка — „Щедрик ведрик“.

Ігри: „В кота та мишку.“ „В сніжки.“

Ігри зі співом: „Засмучений зайчик.“ „Залізний ключ.“

О Г Л А В.

I. Від складача.		30. Жнива. Вірш. Прохорець	44
1. Ранок. Черкасенко....	5	31. Березка. Переказ. Арк.	
2. Загадка	5	Животко	44
3. Колобок. О. Білоусенко	6	32. Стоїть гора високая	
4. Я дівчина маленька		Переспів. О. Пчілка...	46
Прохорець	6	33. Загадка	46
5. До ведмедика (із зб.		34. Іди, іди, дощику. (Зб.	
„Дзелень-Бом“)	7	„Дз. Б.“)	46
6. Ку-ку. Дід Хома.....	7	35. Завзятий заяць. Опов.	
7. Загадка	8	С. Черкасенко	47
8. Котик-Мурчик. Коло-		36. Чудні орачі (Зб. „Дз.Б.“)	49
дяжинська	8	37. Ріпка (Сценка. Арк.	
9. Давай те гулятися. Опо-		Животко)	49
відання	8	38. Загадка	54
10. Увечері. С. Черкасенко	10	39. Приказка	54
11. Добраніч. (Збірн. „Стж.		40. Перший сніг. Опов.	
додому“)	11	Неводовський	54
12. Спи. Л. Українка.....	12	41. Зіма. Вірш. Новицький	54
13. Над колискою. О. Олесь	12	42. Метелиця. Вірш. Май-	
14. Загадка	13	стренко	55
15. Весна. Капельгород-		43. Снігова Баба. (із зб.	
ський	13	„Дз. Б.“)	55
16. Ой весно та весняночко		44. Снігова Баба. Сценичний	
(Зб. „Дз. Бом“)	13	образок	56
17. Стократка. Казка. Ан-		45. Ялинка. Вірш. О. Олесь	58
дерсен	14	46. Дівчинка з сірниками.	
18. Тече вода. Т. Шевченко	19	Казка. Андерсен	59
19. Пісенька (Зб. „Дз. Б.“)	19	47. Зайчик на морозі.	
20. Дід та баба. Нар. казка	19	Вірш. О. Білоусенко...	63
21. Весна. С. Шелухин....	20	48. Мудрий Івасик. Нар.	
22. Садок	20	оповідання	63
23. Дивна крашанка	21	49. Загадка	63
24. Вечір. Т. Шевченко ...	29	50. Одгадка	64
25. Колоски. С. Черкасенко	30	51. Зімонько-снігурочко	
26. Дощик. М. Ткаченківна	32	(пісенька)	64
27. Переполох. Митрусь...	33	52. Колядки	65
28. Вишеньки. Л. Українка	35	53. Щедрівка	66
29. Харитя. Опов. М. Ко-		54. Новий рік. Опов.	
цюбинський	35	(„Дз. Б.“)	66

55. На новий рік. (Посі- вання)	67
56. На Новий рік. Вірш. .	67
57. Загадка	68
58. Приказка	68
59. Україна. Вірш. Самій- ленко	68
60. Билина. Байка. Л.Глібов	69
61. Рідний край. Опові- дання	69
62. До сонечка Вірш. А. Животко	70
63. Маленька Україночка	70

II. Ігри.

1. Гуси та вовк. 1-й ва ріант	71
2. Квач	72
3. Гуси та вовк. 2-й ва ріант	73
4. Глечики	74
5. Золоті ворота	75
6. Ворон	76

7. Ворота	76
8. Вовк та вівці	77
9. Кіт та мишка	78

III. Ігри зі співом.

1. Весняночка	79
2. Подоляночка	80
3. Іду на Січ	80
4. Мак	81
5. Хазяйство	82
6. Хазяйство	82
7. Журавель	85
8. Мати Олена	86
9. Залізний ключ	86

IV. План праці в дошк. закладах на протязі року.

1. Весна	87
2. Літо	88
3. Осінь	90
4. Зіма	91

„Українське Видавництво в Катеринославі“ випустило в продаж:

Т. ШЕВЧЕНКО: КОБЗАРЬ.

Перше повне народнє видання, в I томі, з поясненнями й примітками проф. В. Сімовича, з портретом і біографією поета.

ГОЛОСИ КРИТИКИ.

„... Виданий на гарному папері, читким і великим шрифтом з гарною біографією поета, з дуже цінним та, як на сей день, для Кобзаря в цілому найкращим коментарем, — „Кобзарь“ Катеринославського Видавництва справді найблизче стоїть до назви народнього видання. Тому їм щиро бажаємо, щоб сей „Кобзарь“ був на столі селянина в кожній хаті всієї України.“

(Л. Білецький, „Українська Трибуна“, з 3. грудня 1921.)

„... З різних оглядів заслуговує оце видання Шевченкового „Кобзаря“ на те, щоб воно знайшлося в руках кожного читача „Учительського Слова“... Не було досі такої широкої й заокругленої проби систематичного об'яснення всього „Кобзаря“, як це бачимо в виданню д-ра Сімовича... Потрібна (ця книжка) читачам „Учительського Слова“ у школі і при їх праці над позашкільною освітою, можна тільки гаряче поручити їм видання Шевченкового „Кобзаря“ з поясненнями та примітками д-ра Сімовича.“

(„Учительське Слово“, ч. 2—4, з квітня 1922. р.)

„... В шістдесяті роковини смерті Т. Шевченка діждалися ми нарешті популярного видання цілого „Кобзаря“... Воно повинно найтися в кожній читальні й бібліотеці, в руках кожного вчителя, взагалі в руках кожного, хто сам собі й иншим хоче вияснити Шевченкові думки, в руках учеників, селян і робітників.“

(М. Возняк, „Листьмо з Просвіти“, з 15. січня 1922.)

„... Се безперечно гарний і дуже потрібний дарунок українському народові... редакторів треба признати, що совісно виконав завдання популяризатора й совісно старався пояснити всі менше відомі вирази багатой Шевченківської слівні, що зовсім не було легкою річчю.“

(О.Н. „Український Прапор“, з 7. січня 1922.)

„... Книга зроблена дуже уважно, зі знанням предмету і з досвідом педагога, котрий у першу чергу мав шкільну молодіж на оці.“

(Богдан Лепкий, „Українське Слово“, ч. 151, з 18. березня 1922.)

„... Я знаю це видання, як дуже добру роботу (*ganz vortreffliche Leistung*), яка однаково годиться і для студій і для навчання. Воно дійсно спопуляризує Вашого великого поета й головню причиниться до того, що його читатимуть і зрозуміють і поза Україною.“

(З листа проф. славістики Мінхенського Університету Еріха Бернекера до Видавництва.)

„... Перед нами нове, дуже гарне й чепурно виконане видання Шевченкового „Кобзаря“, котре видавці назвали „народнім“... З цього погляду це дійсно перше в нас видання... безперечно давно вже відчувалася в нашій літературі потреба такого видання... Підкреслюю, що завдання д. Сімовича було не таке то легке, що взагалі він його подужав і що на будуче треба буде робити лишень виправки і зміни в деталях.“

(Д. Дорошенко, „Хліборобська Україна“, кн. V—VI. з 1921. р.)

1. Т. Шевченко. Кобзарь. Перше повне народнє видання, в 1 томі, з поясненнями й примітками проф. В. Сімовича. З портретом і біографією.
2. Д. Мордовець. Гетьман Петро Сагайдачний. Істор. опов.
3. О. Рогова. Тиміш Хмельниченко. Істор. повість.
4. А. Кащенко. Зруйноване гніздо. Повість з часів скасування Січі.
5. А. Кащенко. На руїнах Січі. Істор. опов.
6. А. Кащенко. Борці за правду. Історична повість.
7. А. Кащенко. Під Корсунем. Історична повість.
8. А. Кащенко. Славні побратими. Історичне оповідання.
9. А. Кащенко. Кость Гордієнко-Головко, останній лицарь Запорозжя.
10. А. Кащенко. З Дніпра на Дунай, оповідання з часів скасування Січі.
11. А. Кащенко. Над Кодацьким порогом. Істор. опов.
12. А. Чайківський. Козацька помста, оповідання з козацької старовини.
13. А. Кащенко. Мандрівка на Дніпрові пороги. Оповідання.
14. С. Русова. Серед рідної природи. Оповідання. З малюнками Ю. Русова.
15. В. Корнієнко. Запорозьський клад, казка з 10-ма малюнками І. Стеценка.
16. Українські народні казки (31 збірника Рудченка), з 42-ма малюнками Ю. Магалецького. Одбитками з цього збірника:
17. Рись-мати. Брат і сестра в лісі, з 8-ма малюнками.
18. Летючий Корабель, з 5-ма малюнками.
19. Царівна жаба, з 5-ма малюнками.
20. Гордий Царь. Про Царенка Івана та чортову дочку, з 5-ма малюнками.
21. Попович Ясат. Правда та неправда, з 9-ма малюнками.
22. Убогий та багатий і дівка чорнявка. Безщасний Данило й Розумна Жінка, з 10-ма малюнками.
23. Мамин-Сібіряк. Три оповідання, з 19-ма малюнками.
24. Мамин-Сібіряк. Старий Горобець, з 5-ма малюнками М. Погрібняка.
25. Мамин-Сібіряк. Пригоди статечної миші, з 7-ма мал. М. Погрібняка.
26. Мамин-Сібіряк. Поганий день Василя Івановича, з 7-ма малюнками Ю. Магалецького.
27. Казки Гавфа, частина 1-ша, з 86-ма малюнками.
28. Казки Гавфа, частина 2-га, з 82-ма малюнками.
29. Бехштайн. Казки, з 64-ма малюнками.
30. А. Животко. Промінь. Збірник для праці з дітьми в дошкільних закладах та родинях.
31. С. Русова. Єдина діяльна (трудова) школа.
32. С. Русова. Нова школа соціального виховання. Курс лекцій.
33. А. Кащенко. Оповідання про славне військо запорозьське низове. Ілюстрована Історія Запорозжя.

Нові шкільні підручники.

34. „Ярина“ Український букварь, склав А. Воронець, IV, перероблене видання з усіма новими малюнками Ю. Магалецького, з додатком: „Як учити з букваря Ярина“.
35. „Ярина“ Українська граматка з читанкою, склав А. Воронець, з 52 малюнками Ю. Магалецького, з додатком: „Як учити з букваря Ярина“ та „Як вести розмови з малюнків“.
36. А. Воронець. Перша читанка, з малюнками Ю. Магалецького.
37. М. О. Ковалевський. Історія Греції та Риму, для школи й самонауки, з 46 малюнками й 3 картами.
38. В. Боришкевич. Арифметика десяткових чисел та відсотків. Для трудової школи та самонауки.
39. М. Левицький. Граматика української мови.

Продаж виключно за готівку. Книжки висилають негайно.

На більші замовлення — значна знижка.

Гроші (невеликі суми) можна прислати листом, а краще переказами на *Konto E. Wyrowy, Dresdner Bank, Berlin*, чи Земельний Банк Гіпотечний, Львів, або — *Wiener Bankverein, Wien* — або просто на адресу:

EUG. WYROWYJ, Berlin SW 47, Yorkstr. 84^{II}.

Доставка книг на Україну й з України. Доручення в справі друкування та постачання ниниш на всіх мовах для всіх країв.